

Kl. 13.00–15.53
18.00–18.35

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 12 november justerades.

§ 2 Anmälan om ersättare

Andre vice talmannen anmälde att Åsa Coenraads (M) inträtt som ersättare för Camilla Brunsberg (M) under tiden för hennes ledighet den 2 december 2024–12 januari 2025.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade att Moderaternas partigrupp anmält Åsa Coenraads som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet under Camilla Brunsbergs ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 3 december 2024–12 januari 2025* till

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Åsa Coenraads (M)

§ 4 Meddelande om frågestund

Andre vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 5 december kl. 14.00*.

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2024/25:3278 till skatteutskottet

2024/25:3270 och 3275 till näringsutskottet

EU-dokument
COM(2024) 561 till näringsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 17 februari 2025*.

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Socialutskottets betänkande
2024/25:SoU5 Avskildhet i anslutning till dygnsvilan – för ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem

Justitieutskottets betänkande
2024/25:JuU23 Rättelse i lagar om ändring i kustbevakningslagen och tullbefogenhetslagen

Skatteutskottets betänkanden
2024/25:SkU6 Kompletteringar till bestämmelserna om tilläggsskatt för företag i stora koncerner
2024/25:SkU1 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Konstitutionsutskottets betänkande
2024/25:KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Försvarsutskottets betänkande
2024/25:FöU1 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Utrikesutskottets betänkande
2024/25:UU1 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Kulturutskottets betänkande
2024/25:KrU1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Svar på
interpellationer

§ 7 Svar på interpellation 2024/25:95 om LKAB:s roll för svensk gruvnäring

Anf. 1 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Eric Palmqvist har frågat energi- och näringsministern vilka generella åtgärder hon avser att vidta inom sitt ansvarsområde i syfte att öka det statligt ägda gruvbolaget LKAB:s anseende lokalt och på så sätt bidra till att stärka gruvnäringens anseende såväl lokalt som nationellt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

LKAB och övriga bolag med statligt ägande lyder under samma lagar som privatägda bolag, däribland aktiebolagslagen (2005:551). Det är bolagets styrelse och ledning som ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter samt den löpande förvaltningen av bolagets operativa verksamhet. Därutöver ska bolag med statligt ägande en-

ligt statens ägarpolicy agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. Styrelsen ansvarar för att LKAB sköts föredömligt inom ramen för lagstiftningen, bolagets bolagsordning och statens ägarpolicy. Det följer även av ägarpolicyen att LKAB ska agera transparent avseende hantering av risker och möjligheter inom området hållbart företagande. Detta ska ske genom att en öppen och konstruktiv dialog förs med bolagets viktigaste intressenter såväl lokalt som nationellt. Arbetet ska även kommuniceras såväl externt som internt. Regeringen har förtroende för att LKAB hanterar frågor kopplat till bolagets anseende på ett ansvarsfullt sätt.

Anf. 2 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Tack, finansministern, för svaret, även om jag får erkänna att svaret var lite pliktskyldigt och kanske inte riktigt andades den entusiasm och vision för statens roll som ägare av ett av vår världsdelars större gruvföretag som jag hade hoppats på. Jag tvivlar emellertid inte på finansministerns förståelse för att LKAB:s roll i sammanhanget är viktig, och jag både tror och hoppas att hon delar såväl min som energi- och näringsminister Buschs positiva syn på gruvindustri.

Jag tror också att finansministern och jag är rörande överens om LKAB:s betydelse för svensk industri och råvaruförsörjning. Jag bor i en av LKAB:s produktionsorter och kan vittna om LKAB:s betydelse för en hel bygds välmående och framtidstro. Jag har själv arbetat tio år under jord i LKAB:s gruva i Vitåfors utanför Malmberget och vet hur gruvan lever i symbios med samhället trots skakningar, sättningar, gruvdamm och liknande företeelser.

Med det sagt: Klart är att sedan min interpellation lämnades in har det så smått börjat röra på sig i de aktuella lokala bakomliggande orsakerna som föranledde interpellationen. Interpellationssvaret är, som ministern säkert känner till, kraftigt fördröjt av orsaker som ligger utanför både ministerns och min kontroll. Så är det inom politiken ibland.

Som jag sa saknar jag i ministerns svar en vision för det statliga ägandet av LKAB. Svaret innehåller egentligen bara en massa faktiska omständigheter, som hänvisningar till aktiebolagslagen och statens ägarpolicy för bolag med statligt ägande. Alla som läst den sistnämnda vet att det är ett ganska tunt dokument med väldigt generella skrivningar, och i alla fall jag känner att det skaver lite. Det är väldigt svagt och diffust när det gäller hur vi styr våra statliga bolag. Vad har vi dem till om vi inte kan vara aktiva ägare och peka med hela handen? Leverera vinst till staten – är det allt?

När jag gav mig in i politiken trodde jag att de statliga bolagen hade ett högre syfte, om man nu kan kalla det för det. Jag tror också att väldigt många ute i landet lever med den villfarelsen. Men är det då en villfarelse? Hur mycket kan vi faktiskt styra våra företag genom exempelvis ägardialog?

I fallet med gruvbolaget LKAB är det juvelen i den krona av statliga bolag som svenska folket äger tillsammans. Men även juveler har sina baksidor, och i dagens debatt kommer jag att peka ut en av dem.

Innan vi talar om det nämnda företaget och den specifika frågeställningen som min interpellation tar fasta på, fru talman, känns det ändå på sin plats att ställa en fråga till finansministern, som har bolag med statligt ägande som ett av sina politiska ansvarsområden. Anser finansministern inte att man kan ställa väldigt höga krav på de bolag som vi faktiskt äger

och ge dem tydliga och bolagsspecifika förhållningsregler genom exempelvis ägardialog utan att det skulle uppfattas som ministerstyre?

Detta, fru talman, önskar jag att finansministern svarar på innan jag går vidare in på de specifika frågeställningar som interpellationen handlar om, nämligen LKAB:s roll som föredöme inom svensk gruvnäring.

Anf. 3 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack, Eric Palmqvist, för de frågor som ställts! I mitt svar nyss försökte jag svara på de frågor jag fick som just handlade om ifall jag avsåg att vidta några åtgärder för att öka LKAB:s anseende lokalt. Jag tycker att man ska försöka svara på de frågor man fått.

Låt mig lägga ut texten. Jag har glädjen att vara ansvarig minister för bolagsportföljen i princip i alla bolag. Där är självklart LKAB, precis som ledamoten säger, en av de absoluta juvelerna som vi svenskar äger tillsammans. Det är stora värden som man hämtar upp från gruvorna. När det var stopp på Malmbanan märktes det till och med i Sveriges bnp-siffror – då förstår man vilka nivåer och värden som skapas. Jag och många med mig känner att det här är en kronjuvel, och vi är stolta över det arbete man gör.

Låt mig bara bena ut frågan. Det är förvisso ett statligt bolag. Men det finns också på en marknad, och det är väldigt tydligt hur vi i regeringen och tidigare regeringar ska styra bolag. Det gör man genom tydliga ägardialoger. Man har också en ägarpolicy, men det operativa är upp till styrelsen att arbeta med. Där ska inte vi politiker, regering eller riksdag vara inne och styra i detaljerna.

Med det sagt är ägarpolycyn väldigt tydlig. Till exempel handlar det om att våra statliga bolag ska bygga förtroende, vara föredömen, såklart ge avkastning och så vidare.

Det inte är många ställen på jorden där just den här omställningen sker med flytt av bostäder och så vidare. När det gäller den väldigt specifika frågan måste jag ändå säga att den senaste undersökningen visar att 86 procent av dem som bor i Gällivare och Kiruna har ett stort förtroende för bolagets förmåga att ta ansvar i samhällsomvandlingen. Det tycker jag i grund och botten är ett väldigt gott betyg åt att man under årens lopp har skött detta på ett bra sätt. Sedan kommer det alltid att finnas konflikter och diskussioner beroende på att man kan vilja lite olika saker.

I grund och botten har jag alltså förtroende för att LKAB sköter den här frågan liksom dialogen med kommunen och i det här fallet även med villaägare. Jag ser att de gör allt vad de kan. Kanske kan de göra mer, och kanske kan vi bli ännu tydligare i ägardialogerna för att öka förtroendet i trakten.

Det har hänt en del, som också ledamoten var inne på. Den 18 oktober meddelade länsstyrelsen i Norrbotten att värdena för seismisk aktivitet – det är inte varje dag man pratar om det som finansminister – i miljövillkoret hade överskridits, och det var i en sådan omfattning att LKAB måste verka för att avveckla bostäderna i östra Malmberget.

Vad jag har förstått pågår en konstruktiv dialog, och jag ser fram emot att den ska fortsätta att vara konstruktiv och att frågorna kan lösas på allra bästa sätt. Då kan vi fortsätta att ha en gruva där svenska folket får en del av de vinster och möjligheter som gruvan ger Sverige. De boende i både Gällivare-Malmberget och Kiruna, där man har kommit betydligt längre, ska känna att det här sker på ett föredömligt sätt.

Anf. 4 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Det är med glädje jag hör finansministern ta upp några saker jag tänkte nämna i mitt anförande.

I Malmberget, några kilometer norr om Gällivare, är man starkt påverkad av LKAB:s gruvbrytning. Stora delar av samhället har lösts in och avvecklats, och LKAB ersätter kommunala verksamhetslokaler enligt ett avtal som är framförhandlat parterna emellan. Finansministern har varit inne på detta.

I fråga om villaägare har lite olika modeller tillämpats för kompensation, och där har man inte landat helt rätt. Exempelvis har tvåvåningsvillor värderats som tvåvåningsvillor, medan villor med en inredd källare endast har fått markplan värderat. Garage har räknats som tillbyggnad och inte ersatts, och så vidare. En del känner sig lurade och illa behandlade i en process där LKAB borde värna om sitt anseende på orten.

I östra Malmberget är situationen värre. Det är ett område som man 2012 pekade ut som ett utvecklingsområde som inte skulle påverkas av gruvdriften. Jag minns detta och kommer ihåg hur alla på orten skrattade redan då. Vi visste att området är kraftigt påverkat av LKAB:s verksamhet.

Trots att LKAB gång efter annan har reviderat sina planer och gjort avsteg från samverkansavtalet med Gällivare kommun, tillämpar man fortfarande frivilligt inlösen av fastigheterna på östra Malmberget till sämre villkor än för andra berörda parter. Trots att fastigheter i området råkat ut för omfattande skador, exempelvis sprickbildning, dörrar och fönster som inte går att öppna eller stänga och vattenavbrott, hävdade gruvbolaget först att det berodde på naturliga orsaker för att sedan backa och mena att det inte går att utesluta att gruvan påverkar området.

Det som sker nu är att nästan hela den del av samhället som ansågs vara ett utvecklingsområde har avvecklats, vilket naturligtvis påverkar såväl dem som bor kvar som förutsättningarna för kommunen att planera snöröjning och fjärrvärme. Problem uppstår också när elevunderlaget till skolan i östra Malmberget har försvunnit för att det knappt går att bo där, samtidigt som LKAB har vidhållit att det är ett utvecklingsområde. I dag finns bara fragment kvar av det som har varit östra Malmberget, och därför har Gällivare kommun försökt få LKAB till förhandlingsbordet sedan 2017 men fått kalla handen. I kläm är de människor som bor kvar där.

Dessa människor uppger i enkäter att de vill flytta, och många av dem mår dåligt. Om ministern hade gjort ett studiebesök i östra Malmberget och sett hur boendesituationen ser ut där hade hon förstått varför. Samtidigt tycks LKAB vara oroligt för att öppna börsen, trots att det handlar om struntsummor i sammanhanget.

Det är först nu på senare tid som länsstyrelsen, alltså tillsynsmyndigheten, har börjat säga ifrån. Nu verkar det som att det kanske är saker på gång. Anser inte finansministern att det är ett misslyckande när det måste gå så långt att tillsynsmyndigheterna måste komma med pekpinnar i frågor som borde ha skötts så mycket smidigare och med en betydligt större välvilja från det statliga bolaget än vad som är fallet i dag?

Om inte annat anser i alla fall jag att ett statligt bolag faktiskt bör ha rollen att agera som ett föredöme för alla andra aktörer som vi med all rätt ställer höga krav på.

Prot. 2024/25:42

3 december

*Svar på
interpellationer*

Anf. 5 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Jag tackar återigen ledamoten Eric Palmqvist för frågan. Det är en specifik och speciell fråga. De som berörs, berörs så enormt mycket – och det är ovanligt.

Min bild utifrån mitt perspektiv är att det finns och har funnits en god och konstruktiv dialog. Sedan har den, precis som ledamoten sa, varierat lite över tid.

Men som ansvarig minister i regeringen, som ska se till att bolagen lever upp till det som ni i riksdagen har beslutat om, är det viktigt att vi inte går in i operativa delar. Vi kommer inte att bestämma vilket pris SJ ska ha på biljetter eller vad en flaska rödvin ska kosta, inte heller exakt hur LKAB ska lösa frågan om ersättning.

Min bild har hittills varit att det har varit rimliga ersättningar. Andra tycker säkert annorlunda. Oavsett är det LKAB som handhar detta. Det är en operativ fråga som vi politiker inte ska lägga oss i.

Vad lägger vi oss då i? Vår ägarstyrning och samtal med LKAB och alla andra bolag – ofta med LKAB, som är stort och viktigt – handlar om att det ska vara avkastning, långsiktighet, hållbarhet och föredömlighet. LKAB gör något som få svenska bolag och få andra bolag i världen har gjort, nämligen det som har gjorts i Kiruna och det som nu görs i Gällivare-Malmberget.

Jag har fullt förtroende för bolaget, och regeringen kommer alltid att vara en aktiv ägare. Det hoppas jag att alla regeringar framåt kommer att vara. Vi ska vara tydliga med inriktningen. Men det operativa lämnar jag med varm hand över – därför att jag ska göra det – till LKAB:s ledning.

Anf. 6 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Jag tackar för svaret, finansminister Svantesson.

Jag tror att ministern vet att jag vurmar för svensk gruvindustri. Det borde vara känt vid det här laget. Det ska därför mycket till för att jag ska uttala kritik mot svenska aktörer på området. På det stora hela är jag oerhört stolt över och imponerad av svenska gruvföretags verksamhet, och det gäller givetvis även den statliga aktören. De har en ledande position i flera avseenden, men när jag ser att något är fel anser jag att det är befogat att lyfta fram detta. Det gäller i synnerhet som jag ser med oro på den negativa och skadliga opinion som sådant kan ge upphov till. Om inte det statliga bolaget agerar på ett sätt som inte leder till missnöje och motsättningar, där förståelse finns, vad ska människor tro som står inför annalkande gruvetablering i andra delar av landet av aktörer som kanske inte ens en gång har ett statligt ägande i ryggen.

Jag tror att det skulle vara givande för finansministern om hon kom till Gällivare för att bilda sig en egen uppfattning om situationen. Gällivare är dessutom vackert. Trots att Gällivare ligger i röda Norrbotten är faktiskt hennes eget parti det största partiet i kommunen.

Jag kan också påpeka att detta är en fråga som drivs av alla politiska partier, från höger till vänster, i kommunen. Detta är inte ens en gång en partipolitisk fråga, utan det är något som kan ses som en inlaga från mig som representant för Norrbotten och min egen hemkommun. Denna fråga är av stort intresse för alla oss som faktiskt värnar om den svenska gruvindustrin och dess anseende. Det är viktigt att åtnjuta fullt förtroende även i den kommun man är verksam i.

Anf. 7 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Jag tackar återigen Eric Palmqvist för interpellationen. Den är viktig, och den belyser ett stort bolag som är enormt viktigt för Sverige och självklart på de orter där det finns. Det handlar om arbetstillfällen och pengar till statskassan. LKAB förser också många bolag runt om i världen med riktigt bra järnmalm.

LKAB är ett stort bolag, och regeringen för en tät dialog och är en aktiv ägare. Men med det sagt går vi inte in i operativa frågor.

Det är bra att ledamoten har lyft upp frågan. Frågan om föredömlighet och att skapa goda relationer med det omgivande samhället är alltid viktig, men den är extra viktig om man är ett stort bolag på en mindre ort med en dominerande ställning.

Jag har fullt förtroende för LKAB:s ledning, och jag ser nu att det har kommit igång en mer konstruktiv diskussion efter det att länsstyrelsen gick ut med information. Det är bra. Jag hoppas att allt löser sig på allra bästa sätt för Gällivareborna, i vilken del av Gällivare de än bor, och även att en lösning för framtiden tas fram för bolagets skull.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:42

3 december

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2024/25:185 om skatt på sexuella tjänster

Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Hanna Westerén har frågat mig om jag har bytt fot sedan vår debatt för drygt ett år sedan och numera anser att det är rimligt att beskatta medel som härrör från försäljning av sexuella tjänster. Hanna Westerén har också frågat mig om jag avser att förändra regelverket för att inte riskera att cementera kvinnor i prostitution och utanförskap genom att beskatta medel som härrör från sexköp, som är ett brott enligt svensk lag.

Regeringens ambition är att ingen människa ska utnyttjas för sexuella ändamål. Personer som utnyttjas i prostitution befinner sig i en utsatt position, och det är av största vikt att dessa personer får stöd och hjälp med att lämna prostitutionen.

Regeringen arbetar därför med flera reformer som syftar till bland annat detta. I betänkandet från Utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution (SOU 2023:97) finns bland annat förslag på individuellt utformade exitprogram för vuxna som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Syftet med de föreslagna programmen är att stärka identifiering av och skydds-, stöd- och vårdinsatser för vuxna personer som vill lämna prostitutionen eller som har utsatts för människohandel för sexuella ändamål. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I budgetpropositionen för 2025 stärker vi stödet till personer som är utsatta för prostitution med 10 miljoner kronor.

När det gäller att skattebefria inkomster från prostitution har regeringen noga analyserat för- och nackdelarna med en sådan åtgärd, med utgångspunkten att målet är att minska utnyttjandet av personer som befinner sig i prostitution och underlätta för dem.

Bland annat bjöd jag tillsammans med jämställdhetsministern i juni 2024 in till ett rundabordssamtal för att diskutera vad regeringen kan göra. I rundabordssamtalet deltog bland annat representanter från organisatio-

nen Talita, Sveriges kvinnoorganisationer, Polismyndigheten och Skatteverket.

Vid rundabordssamtalet lyfte flera aktörer fram att det finns en risk att skattebefrielse kan öka utnyttjandet av personer som befinner sig i prostitution. Bland annat skulle kriminella kunna påstå att oredovisade inkomster kommer från inkomst av försäljning av sexuella tjänster. En skattebefrielse riskerar med andra ord att stjälpa snarare än hjälpa alla de personer som befinner sig i prostitution.

I ljuset av dessa risker har regeringen därför valt att inte gå vidare med frågan om skattebefrielse. Som jag sa i början av mitt svar arbetar regeringen dock intensivt med flera andra åtgärder som syftar till att motverka prostitution och ge stöd till dem som utsätts.

Anf. 9 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Det är brukligt att tacka för svaret i en interpellationsdebatt, men jag vet ärligt talat inte om jag någonsin blivit så besviken inför en debatt som jag faktiskt blev inför den här.

Givet att finansministern och jag tillhör olika partier med helt olika svar på vår tids utmaningar är många debatter mellan socialdemokrater och moderater förutsägbara. Dock hoppades och trodde jag att den här frågan skulle landa annorlunda.

För ett år sedan möttes vi, finansminister Elisabeth Svantesson och jag, och jag fick då mycket tydliga signaler om att vi för en gångs skull ville samma sak. Det var förvånande och fantastiskt på en och samma gång. I en för vårt land svår tid med krig i närområdet och rasande inflation var det upplyftande att finansministern i sitt anförande signalerade hopp, då även hon ansåg att det är orimligt att pengar som härrör från prostitution ska beskattas och att kvinnan som säljer sex därmed riskerar ett hårdare straff och större utsatthet än den man som tagit sig rätten att våldföra sig på henne mot betalning.

Jag tar mig friheten, fru talman, att friska upp såväl finansministerns som åhörarnas minne i fråga om vad som sades här i kammaren i den här specifika frågan för ett år och två dagar sedan. Jag citerar Elisabeth Svantesson: "Är det rimligt att ta in skatt, fru talman, från kvinnor som är offer för prostitution, som har våldtagits, misshandlats och fått skador, psykiska och fysiska, för resten av livet? Självklart ser jag det orimliga i detta."

Jag vill dröja ett ögonblick, fru talman, vid det sista. "Självklart ser jag det orimliga i detta." Den som ser en orättvisa och har så mycket makt som finansministern har också verktygen för att förändra. Och det lät verkligen som att så skulle ske, då för ett år sedan. Jag citerar åter finansministern: "Jag kommer att fortsätta följa frågan och se vad vi kan göra för att se till att det som är orimligt här, det orimliga i den här situationen som jag nämnde i förra svaret, kan upphöra. I dag är det svårt att veta exakt hur vi kommer att gå till väga, men vi kommer att fortsätta följa frågan och se vad som behöver göras efter det att exitutredningen kommer på plats. Jag kan garantera att jag inte kommer att släppa min del av detta, som är just beskattning eftersom det är mitt ansvarsområde i regeringen."

Fru talman! Nu har det hänt. Finansministern har släppt frågan. Även fortsättningsvis ska utsattheten hos kvinnor i prostitution bli ännu större, med statens goda minne. Jag kan inte för mitt liv begripa vad som har skett

eller tillstött som har fått finansminister Elisabeth Svantesson att så radikalt byta fot och släppa frågan om beskattning.

Prot. 2024/25:42
3 december

Anf. 10 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! Tack till finansministern för den här debatten!

Även jag deltog i interpellationsdebatten för ganska precis ett år sedan, och även jag kände efter den precis det som Hanna Westerén beskrev här alldeles nyss – ett hopp om att här skulle vi kunna bli överens över blockgränserna.

Vi vet ju att i Sverige är sexköp olagligt sedan lång tid tillbaka. Vi var först ut i världen med en abolitionistisk lagstiftning och har varit mycket stolta över detta. Trots det är vi alltså i en situation där kvinnor i Sverige jagas och beskattas av staten när de i själva verket är brottsoffer.

Att sälja sex är inget arbete. Att sälja sex är ingen hobby. Det är att bli utnyttjad, och det är att utsättas för en modern form av slaveri. Fyra av fem kvinnor i prostitution är offer för människohandel, och majoriteten av dem kommer från fattiga länder både inom och utanför Europa.

Det är en självklarhet att den som säljer sex bör betraktas som ett brottsoffer, och jag trodde verkligen när vi stod här i kammaren för ett år sedan att regeringen delade den uppfattningen. Precis som Hanna Westerén sa tidigare tyckte jag att finansministern var väldigt klar över det.

Därför är det oerhört märkligt att regeringen har fullständigt tvärvänt och att både finansministern och jämställdhetsministern nu går ut och säger att det skulle riskera att göda den organiserade brottsligheten. Inkomster från försäljning av sexuella tjänster skulle alltså göda den organiserade brottsligheten. Det är ett påstående som känns fullständigt verklighetsfrånvänt som ett argument för att behålla beskattningen av prostituerade.

I det här fallet hänvisas det till ett rundabordssamtal som ska ha ägt rum i juni, där den här frågan diskuterades och där Talita deltog. Det är bara det att när man pratar med Talita om vad som kom fram vid det här rundabordssamtalet är Talita inte av uppfattningen att det som framkom där är det som den svenska regeringen framför.

Det spelar inte heller någon roll, Elisabeth Svantesson, om det handlar om enstaka fall per år, för det handlar om den signal vi sänder när det gäller prostitution – om våra medmänniskor som får sina kroppar utnyttjade och sina liv förstörda. Som jag sa var Sverige först i världen med att införa en abolitionistisk lagstiftning som lägger skulden på förövaren. Låt oss inte nu backa bandet genom att lägga dubbel börda på den redan utsatta kvinnan!

Nej, Elisabeth Svantesson, jag vädjar till regeringen att ompröva detta ställningstagande och tillsätta en utredning som får titta på hur vi ska ta bort möjligheten att beskatta prostitution i Sverige.

Anf. 11 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Tack, Hanna Westerén, för en väldigt viktig interpellation!

Sverige var, som vi hörde från Annika Strandhäll, det första landet i världen att kriminalisera köp av sexuella tjänster. Prostitution skulle ses som en del av mäns våld mot kvinnor. Denna lagstiftning har inte tagit bort problemet, att män fortfarande tar sig rätten till en kvinnas kropp, men den har tydligt bidragit till att förändra inställningen hos många i den grupp jag tillhör – gruppen män.

Svar på
interpellationer

Detta är i sig en stor och viktig sak. Jag har aldrig under hela mitt 40-åriga liv hört en annan man säga eller skoja om att han har köpt eller tänkt köpa sex. Det betyder som sagt inte att det inte finns män där ute som ändå gör det – som mot betalning tar sig rätten till en kvinna. Men lagstiftningens normerande effekt är påtaglig.

Det är, fru talman, viktigt att det fortsätter så. Det är viktigt att det uppfattas som fel och oacceptabelt att köpa sex. Det är viktigt att prostitution och människohandel för sexuella ändamål ses och diskuteras utifrån att det är en del av mäns våld mot kvinnor – att det inte finns några gråskalor i detta, utan det är fel, punkt.

Om vi är överens om att prostitution och människohandel för sexuella ändamål är en del av mäns våld mot kvinnor, som jag tror att vi är i denna kammare, är det milt sagt utmanande att tänka sig att dessa kvinnor i nästa led ska beskattas på inkomster som de har fått genom att ha utsatts för övergrepp som många gånger bara kan beskrivas som våldtäkt.

Kvinnan Maja, som intervjuades i DN tidigare i år, beskriver hur hon fortsatt sälja sex för att hon behövde pengar för att betala av på den skattekuld hon hade dragit på sig när hon sålt sex tidigare och hur hon, som hon själv säger, ”ställde ... upp på grövre och grövre grejer som jag egentligen inte ville göra. Sånt som gör ont.”

Som sagt, fru talman, det är utmanande att tänka sig att kvinnor ska beskattas på inkomster de kan ha fått genom att ha utsatts för övergrepp som många gånger bara kan beskrivas som våldtäkt.

Jag undrar vad detta gör med den allmänna uppfattningen att prostitution är fel. En risk som i alla fall jag ser är att det öppnar för en diskussion där köp av sexuella tjänster uppfattas som något mer legitimt, så att säga. Kvinnorna betalar ju skatt – då är det väl ändå inte så farligt? Jag undrar om finansministern ser den risken.

Hade det inte varit mer i linje med hur vi tidigare har tagit oss an denna fråga att som Hanna Westerén titta på andra länder och hur de med pragmatiska lösningar genom att skriva av skatteskulder har försökt stötta kvinnorna på ett annat sätt?

Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack, Hanna Westerén, för denna interpellation! Jag uppskattar diskussionen. Hur hjälper man bäst kvinnor som är eller har varit i prostitution och som av många män ses som en handelsvara, en produkt i sexhandeln? Hur hjälper man kvinnor som har fastnat i det smutsiga, förnedrande traffickingnätet, som ofta organiseras av grovt kriminella män i grovt kriminella gäng? Det är kvinnor som varje sekund på dygnet, här i Stockholm och på fler ställen runt om i Sverige, behandlas som om de inte hade något som helst värde.

För regeringen är det en prioriterad fråga att förebygga och bekämpa människohandel, inklusive efterfrågan på sexuella tjänster. Jag vet – det är därför vi är här – att detta är en viktig fråga för många här i Sveriges riksdag. Vi här ser prostitution och människohandel för sexuella ändamål som en del av mäns våld mot kvinnor, som någon sa innan – så är det inte på alla ställen i världen.

Sverige var som sagt först i världen med att kriminalisera köp, men inte försäljning, av sexuella tjänster. Sedan dess har vi här i kammaren haft som utgångspunkt att all inkomst ska beskattas.

Här kommer vi till frågan om orimlighet, fru talman. Ja, jag står absolut för vartenda ord som jag har sagt här i kammaren. Jag tycker att de situationer som uppstår för vissa kvinnor är helt orimliga. Men två saker kan vara helt orimliga samtidigt.

Jag och Paulina Brandberg, som är jämställdhetsminister, har lyssnat på flera parter. Vi har gått på djupet; det har inte bara varit rundabords-samtal, utan vi har verkligen pratat och fördjupat oss. Vi ser att detta hur man än gör är en svår fråga, och det finns ingen optimal lösning. Men jag vill aldrig riskera att dessa kvinnor skulle få det ännu värre.

Varför kommer det här förslaget? Varför lyfter man argumentet? De kvinnor som befinner sig i prostitution har ofta, som jag sa, kriminella män i sin närhet. Det förekommer mycket kontanter, mycket pengar. Vi vet att detta verkligen har vuxit och blivit större i Sverige. Utan den här lagstiftningen finns en stor risk – det lyfter flera – för att dessa kontanter och pengar hamnar hos dessa kvinnor, och då blir de ännu mer utsatta.

Jag förstår, fru talman, att man kan landa i olika slutsatser här. Livet är inte alltid enkelt, och vägval är inte heller alltid enkla. Men det regeringen jobbar med är mycket bredare. Detta med skatt på prostitution är *en* viktig fråga, men det vi jobbar med är bredare, till exempel det exitprogram vi nu arbetar med, som syftar till att hjälpa kvinnor ut ur denna miljö – att få ett värde, bli läkt på insidan och känna att man är en egen, fri individ igen.

Det finns mycket att göra här. Tidigare regeringar har gjort saker, och vi fortsätter intensivt detta arbete. Jag har full förståelse för att man tycker att jag och regeringen har fel, men det är inte så att vi inte har tänkt ordentligt på den här frågan och gått på djupet med den. Det är en svår fråga, och ja, det är orimligt. Men som jag sa: Många saker kan vara orimliga samtidigt.

Hela denna industri och allt som sker med dessa kvinnor är fullkomligt orimligt. Målet måste vara att hjälpa kvinnor ut ur detta.
(Applåder)

Anf. 13 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Jag tror att vi måste börja prata lite om invändningar. Jag hör att finansministern reser en mängd invändningar mot att överväga någon form av lindring. Men jag tänker att det måste vara fullt möjligt att ta reda på vilka medel som kommit någon till del via prostitution, som ju är lagligt, respektive någon annan, illegal verksamhet.

Jag vill poängtera det som bland andra Annika Strandhäll lyfte förut: Prostitution är inte ett arbete, en hobby eller något frivilligt. Prostitution är ett extremt tydligt exempel på mäns våld mot kvinnor, och det har vi varit överens om att bekämpa.

Redan i debatten för ett år sedan hänvisade både jag och finansministern till den så kallade exitutredningen, och det är helt enastående att det framöver kommer att finnas ett bättre stöd för kvinnor som vill lämna prostitution. Men vi kommer inte ifrån att vi riskerar att färre kvinnor söker hjälp och att hela den fantastiska insatsen delvis undermineras för att kvinnor kvarhålls i prostitution eftersom de måste betala av på sin skatteskuld.

Fru talman! I debatten för ett år sedan använde jag begreppet ”snurrikt”, som finansministern citerar här, och jag vidhåller den formuleringen. Jag är helt på det klara med att nedskrivning eller avskrivning av skattekulder inte är något som vi gör lättvindigt i Sverige. Det är viktigt med beskattning, omfördelning och att staten har tydliga och potenta verktyg. Jag är helt på det klara med att vi inte gör sådant med lätthet.

Men inte ens när en kvinna lämnar prostitution och träder in i ett exitprogram för att lämna våldet, utsattheten och utnyttjandet bakom sig anser regeringen att det vore rimligt att överväga en av- eller nedskrivning. För mig är detta häpnadsväckande och snurrikt.

Annika Strandhäll tog också upp detta med mötet med organisationer. I finansministerns svar påstås att organisationer har avrått från att införa skattebefrielse. Med vid det mötet var bland andra Talita. Det står i svaret. Talita följde för ett år sedan debatten här från läktaren. Deras uppfattning, att det är orimligt att beskatta inkomster från prostitution, har inte förändrats. Jag vill verkligen poängtera att det är viktigt hur vi framhåller vad olika organisationer faktiskt står för.

Det är inte så svartvitt att vi talar om antingen en total skattebefrielse eller att behålla status quo. Vi måste ju för allt i världen börja någonstans.

Fru talman! Att åtminstone överväga att skriva ned eller skriva av skattekulder när en kvinna lämnar prostitution för att exitprogrammet ska kunna göra skillnad på riktigt anser jag vore ett fullt rimligt första steg.

Anf. 14 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! Även jag instämmer i det som Hanna Westerén just framförde. Vi söker inte någon ökad polemik i den här frågan, utan vi söker en lösning.

Det är naturligtvis absurt att det land som var först i världen med att förbjuda sexköp och i internationella sammanhang ses som det land som kanske står längst fram när det gäller att stå upp för en abolitionistisk modell gällande sexköp samtidigt ägnar sig åt att kräva in skatt från denna handling, som staten vet är olaglig. Därmed riskerar man att försätta prostituerade i en situation som gör det svårare för dem att lämna prostitutionen. Det blir oerhört konstiga signaler.

Vi ska naturligtvis inte ta in pengar till staten från människor som är brottsoffer. Där är vi ju överens. Vi har en gemensam syn på prostitutionen.

För ett år sedan uppfattade vi att vi ville samma sak. Vi behöver nu komma framåt i den här frågan. Jag vädjar till regeringen att ompröva sitt beslut och tillsätta en utredning som tittar på hur vi kan ta oss förbi detta hinder och därmed också öka förutsättningarna för att de förslag som nu håller på att skrivas fram med utgångspunkt i exitutredningen också ska kunna få full effekt.

Anf. 15 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Låt mig lite kort sammanfatta det jag har sagt.

Regeringen vill inte förvärpa situationen för dessa kvinnor. Vi har fördjupat oss. Vi har haft samtal där vi mött olika åsikter, men vi har också fått många argument som gör att vi inte går vidare på det sätt som interpellanten och debattörerna önskar.

Vill vi då samma sak? Jag menar att vi vill samma sak. Vi vill ju att dessa kvinnor ska lämna prostitutionen, få ett eget liv och bli helade och läkta. Vi vill att långt färre ska komma in i prostitution. Där finns det mycket att göra.

Det är mycket som är orimligt när det gäller prostitution. Att män över huvud taget utsätter kvinnor för detta är orimligt. Listan på orimligheter kan göras lång.

Det vi är fokuserade på och tänker göra framöver är att jobba med exit-programmet. Vi tänker fortsätta att jobba som vi gör i budgeten för nästa år och i år och stärka olika verksamheter som har att göra med just mäns våld mot kvinnor. Det handlar både om prostitution och om andra delar.

Jag tycker fortfarande att det är bra att Talita har lyft dessa frågor. Det har gjort många av oss uppmärksamma på problematiken. Sedan kan man faktiskt se lite olika på lösningarna. Det har jag och Annika Strandhäll gjort i andra frågor förr.

Jag vet att vi i våra partier ser saker på lite olika sätt. Från djupet av mitt hjärta vill jag bara säga att vi precis som ni vill göra det bättre för människor, särskilt människor som är utsatta och har hamnat i situationer som de inte kan ta sig ur.

Ibland har man olika lösningar. Jag tror att många av våra lösningar är desamma. Men just i det här fallet väljer vi att inte gå vidare.

Däremot pågår arbete när det gäller överskuldsättning. Många utsatta människor har ju drabbats av det. Där finns ett viktigt arbete att göra som också kan omfatta dessa kvinnor.

Anf. 16 HANNA WESTERÉN (S):

Fru talman! Det är nedslående att lyssna till finansministern. Jag uppfattar det som att det finns verktyg för förändring. Det finns möjlighet till lindring. Men vi verkar befinna oss i ett orimligheternas tidevarv. Det blir ju smått absurt att vi snart går in i ett nytt verksamhetsår där skatten utan vidare sänks för vissa redan välbeställda, vilket tydligen är helt okomplicerat och fullt rimligt, samtidigt som det framställs som orimligt att ens överväga en av- eller nedskrivning av skatteskulder för några av vårt samhälles absolut mest utsatta och förenat med risker – risker som dessutom tonas ned betänkligt av dem som arbetar allra närmast dem som berörs, kvinnor i prostitution.

Jag är besviken och frustrerad. Jag anser fortfarande att det uppenbarade sig en fantastisk möjlighet att göra skillnad på riktigt, att lindra utsatthet och att förändra människors liv och vardag på riktigt. Det rör inte så många, men skillnaden för dem vore enorm. Denna möjlighet släpper finansminister Elisabeth Svantesson, och jag tycker tyvärr att det är slapppt och fullkomligt orimligt.

Anf. 17 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Jag kan konstatera att vi är många i den här kammaren som bryr oss om människor och vill att många ska få lämna en situation som är fullständigt förnedrande och suger livet och kraften ur kvinnor. Det är egentligen detta det handlar om.

Om det som Hanna Westerén nu lyfter fram verkligen skulle göra skillnad för alla som vill lämna prostitution är det väl självklart att vi skulle ha gått vidare med det. Men när vi väger olika argument i frågan om beskattning ser vi att det riskerar att bli värre för kvinnorna. Det är vad jag tror. Det kan man tycka olika om.

Vi jobbar nu på bredden med att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det handlar om prostitution, trafficking och mycket mer. Vi tar krafttag gemensamt. Sverige har kommit långt, men fortfarande dödas många kvinnor i sitt eget hem av en man som står dem nära. Allt detta ska vändas och förändras. Jag vet att det inte finns någon partipolitisk skiljelinje i det. Just detta är heller inte en höger- eller vänsterfråga, utan det handlar om att se de bästa lösningarna. I det här fallet finns ingen bästa lösning, som jag ser det, för detta är en situation som aldrig kan innehålla ett ord som bra.

Men vi ska tillsammans göra det som går att göra för att kvinnor ska få lämna dessa situationer eller aldrig komma in i dem.

Tack för debatten!
(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2024/25:197 om inkomstförsäkring i nya a-kassan

Anf. 18 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Ardalan Shekarabi har frågat mig vilka skäl som ligger till grund för mitt och regeringens beslut att förändra arbetslöshetsförsäkringen, med följd att fackförbundens möjligheter att organisera kompletterande inkomstförsäkringar för sina medlemmar inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen försvåras.

Låt mig först säga att arbetslöshetsförsäkringen är och ska fortsatt vara en omställningsförsäkring där ekonomisk ersättning utbetalas under omställning mellan arbeten. Som arbetssökande har man ett ansvar för att inte fastna i arbetslöshet under för lång tid. Av denna anledning är det viktigt att arbetslöshetsförsäkringen faktiskt fungerar som den omställningsförsäkring den är avsedd att vara. Med den tydligare och mer enhetliga nedtrappning som föreslås i propositionen stärks incitamenten för arbetssökande att hitta ett nytt arbete. På så sätt kan fler gå från arbetslöshet till sysselsättning.

Regeringen anser att det i en omställningsförsäkring är rimligt att arbetslöshetsersättningen trappas ned för alla som får ersättning. Med hänsyn till nedtrappningens syfte anser regeringen att det är rimligt att en sökande inte ska kunna kompenseras från en privat inkomstförsäkring på ett sådant sätt att konsekvenserna av nedtrappningsbestämmelserna neutraliseras. Incitamenten för arbetssökande att hitta ett nytt arbete ska stärkas. Förslaget, som lades fram i betänkandet *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen* (SOU 2020:37), har remitterats. Flertalet av remissinstanserna har inte yttrat sig om förslaget eller inte haft något att invända mot det.

Fru talman! Avslutningsvis kan jag konstatera att inkomstförsäkringar av det slag som nämns i frågan redan i dag kan påverka utrymmet för rätten till arbetslöshetsersättning. Avtalen för dessa försäkringar är dock inte lagstadgade, och regeringen föreslår ingen ändring i det avseendet. Det kommer även i fortsättningen att vara möjligt att tillhandahålla inkomstförsäkringar, och det kommer som i dag att finnas en begränsning av hur stor en sådan försäkringsutbetalning kan bli utan att ersättningen påverkas. Den begränsning som kommer att gälla i det nya regelverket gör dock att alla arbetslösa träffas av den i lagen avsedda nedtrappningen vid samma tillfälle, vilket gör försäkringen mer rättvis.

Anf. 19 ARDALAN SHEKARABI (S):

Fru talman! Tack, ärade statsrådet, för svaret!

Vi har ett läge där arbetslösheten stiger i vårt land. Vi har en arbetslöshet som är på den högsta nivån på tio år – mellan 8 och 9 procents arbetslöshet. Vi har en ungdomsarbetslöshet som stiger. Vi har en långtidsarbetslöshet som stiger. Det är fler och fler branscher som drabbas. Just nu är det byggbranschen som verkligen betalar ett högt pris. Här utanför står det varje tisdag byggnadsarbetare som kräver mer aktiva insatser från regeringen.

I det läget skulle man kunna tro att statsrådet skulle lägga sin tid och energi på att bekämpa arbetslösheten och försöka hjälpa dem som drabbas av arbetslösheten, så att de inte tvingas sälja hus och bil och så att de inte fattiggörs.

Men i stället för aktiva insatser, extraordinära insatser och presskonferenser där statsrådet presenterar akuta insatser för att se till att fler svenskar inte drabbas av arbetslöshet lägger regeringen energin på att försämma a-kassan och göra arbetslöshetsförsäkringen sämre och mindre trygg, med sämre ersättningar, så att de som drabbas av arbetslöshet får det ännu tuffare. De byggnadsarbetare som nu sägs upp, de undersköterskor som tvingas sluta och de transportarbetare som slutar får då ännu sämre ekonomi.

Det går inte att ta in detta, fru talman. Hur kan man som arbetsmarknadsminister inte se som sin uppgift att bekämpa arbetslösheten utan se som sin uppgift att bekämpa de arbetslösa och deras ekonomiska trygghet? Man kan tycka att det någonstans kanske skulle finnas någon gräns, att regeringen skulle nöja sig med att bara försämma a-kassan och inte röra de privata inkomstförsäkringar som fackföreningar erbjuder sina medlemmar. Men, nej, man avser också att försämma inkomstförsäkringarna för dem som drabbas av arbetslöshet. Det är ofattbart. Det är bara ideologiska skygglappar som kan förklara ett sådant agerande från en regering i en tid då arbetslösheten drabbar nästan en halv miljon svenskar.

De människorna, ärade statsrådet, har inte valt att bli arbetslösa. De vill jobba. Men vi har en ekonomi och en avsaknad av aktiv arbetsmarknadspolitik som tvingar dem in i arbetslöshet. 95 procent av medlemmarna i de fackförbund som ingår i LO, TCO eller Saco tillhör en facklig organisation som erbjuder just inkomstförsäkringar som ett komplement till a-kassan, så att människor får trygghet när de blir arbetslösa.

Nu säger fackförbunden att dessa försäkringar inte bara kommer att drabba de arbetslösa ekonomiskt och göra tryggheten sämre för de arbetslösa. Just för att inkomstförsäkringarna begränsas blir det svårare för fack-

föreningar att värva medlemmar, för detta är en av de förmåner som fackförbunden erbjuder medlemmarna.

Jag vill återigen fråga arbetsmarknadsministern: Varför agerar regeringen så här? Varför försämrar regeringen inte bara a-kassan utan också inkomstförsäkringarna för Sveriges löntagare och företagare när arbetslösheten drabbar så många i vårt land?

Anf. 20 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, Ardalan Shekarabi, för ditt engagemang i denna fråga! Det gläder mig att vi kunde få till denna interpellationsdebatt.

Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge. Det är det många länder i Europa som gör. Men tack vare en ansvarsfull ekonomisk politik, tillsammans med Riksbankens kommande räntesänkningar, ser vi nu hur svensk ekonomi så sakteliga blir något ljusare längre fram.

Många människor ser nu fram emot räntesänkningar och skattesänkningar. Finanspolitiken och penningpolitiken går hand i hand och bedriver ett slags grupparbete både i nedgång och i uppgång.

De tuffa tiderna är inte Ardalan Shekarabis fel och inte Mats Perssons fel. De har sin grund i Vladimir Putins invasion av Ukraina och följeffekterna av den. Konsekvenserna är tuffa för väldigt många företag, för väldigt många hushåll och för väldigt många arbetstagare.

I det läget är det viktigt för regeringen att se till att det finns många möjligheter för arbetslösa att gå en utbildning. Nästa år kommer 120 000 svenskar att ha möjlighet att gå en yrkesutbildning – från Ystad i söder till Haparanda i norr.

Vi testar nu, från statens och kommunernas sida, olika typer av utbildningar som alla har ett mycket tydligt syfte och där man lär sig på jobbet och på det sättet kan ha större möjligheter att få ett arbete.

Fru talman! En lika viktig del i en politik som står upp för arbetslinjen handlar om att det ska löna sig att arbeta i stället för att leva på bidrag och om att se till att a-kassan, som den omställningsförsäkring den är, just är en omställningsförsäkring. I försäkringen trappas ersättningen ned efter ett antal månader i arbetslöshet just för att se till att människor fortsätter att aktivt söka arbete.

Detta är inte någonting som regeringen har hittat på, utan det har sin grund i den forskning som finns kring arbetsmarknadsekonomi och den typ av försäkring som inledningsvis kan vara väldigt hög. Regeringen höjer ju nu taket i a-kassan, vilket gör att det blir en högre ersättningsnivå i början, och därefter blir ersättningen lägre ju längre du är arbetslös. Detta genomförs för att a-kassan ska kunna vara ett stöd i början, som innebär att du inte ska behöva sälja hus och hem bara för att du blivit arbetslös. Du ska i stället få ett stöd som du kan känna dig trygg med. Ersättningen minskar också över tid, eftersom din chans att komma tillbaka till ett jobb och till arbetsmarknaden minskar för varje dag du går utanför arbetsmarknaden och i arbetslöshet.

Fru talman! Kommer det i framtiden att vara möjligt att som fackförbund erbjuda en kompletterande inkomstförsäkring till en arbetslös? Svaret är ja. Kommer fackförbunden i Sverige i framtiden att ha en viktig roll att fylla på svensk arbetsmarknad? Svaret är ja. Kommer människor med den nya a-kassan att känna trygghet och få mer pengar i plånboken? Ja, i

början, men efter ett tag kommer ersättningen att minskas för att vi vet att drivkraften då ökar att skaffa sig ett arbete och till att söka arbete.

Arbetslinjen handlar om att det ska löna sig bättre att jobba i stället för att leva på bidrag. Arbetslinjen handlar om att a-kassan ska vara en omställningsförsäkring där vi ställer krav på människor.

Prot. 2024/25:42
3 december

Svar på
interpellationer

Anf. 21 ARDALAN SHEKARABI (S):

Fru talman! Jag tror att arbetsmarknadsministern är väl bekant med att krav ställs från dag ett. Man ska ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Det vi diskuterar nu är dock vilken ekonomisk trygghet man ska ha. Man ska inte tvingas sälja hus och bil och komma ännu längre ifrån möjligheterna att få ett jobb om man som byggnadsarbetare nu drabbas av arbetslöshet, vilket väldigt många gör just nu.

Det regeringen gör här och nu, när arbetslösheten stiger och när fler och fler svenskar drabbas av arbetslöshet, är att aktivt gå in och sänka ersättningarna i a-kassan. Från dag 101 – det är ju inte jättemånga månader – sänks ersättningen i a-kassan från 80 till 70 procent.

Man skulle kunna tycka att arbetsmarknadsministerns ansvar nu var att stärka tryggheten för de byggnadsarbetare och andra arbetare, tjänstemän och företagare som drabbas av arbetslöshet. Men regeringen fattar alltså aktivt beslut om att sänka ersättningsgraden från 80 till 70 procent redan dag 101. Detta innebär att väldigt många yrkeskategorier drabbas och får både sänkt a-kassa och i praktiken sämre inkomstförsäkringar – inte minst medlemmarna i fackförbunden Sveriges Lärare, Vision och Unionen, som jobbar väldigt aktivt med inkomstförsäkringar.

Nettoinkomsten för en person med 33 000 kronor i månaden före skatt minskar med drygt 2 000 kronor i månaden redan från dag 101. Hela poängen med a-kassan och inkomstförsäkringen urholkas utan att det finns några skäl till det. Regeringen borde lägga energin på att bekämpa arbetslösheten och inte de arbetslösa, för det är inget frivilligt val som byggnadsarbetarna gör nu när de drabbas av arbetslöshet.

Fru talman! Låt oss för en stund köpa arbetsmarknadsministerns logik. Vi utgår ifrån logiken att a-kassan måste sänkas för alla de som drabbas av arbetslöshet i vårt land just nu, på grund av den ekonomiska nedgången och på grund av avsaknaden av en aktiv arbetsmarknadspolitik. Låt oss köpa de premisser som arbetsmarknadsministern utgår ifrån. Men jag har en fråga som jag tänkt mycket på de senaste veckorna: Om det nu är så att en sänkning av a-kassan direkt efter 100 dagar är ett viktigt inslag för att folk ska jobba, hur kommer det sig då att statsrådet har en avgångsersättning som är 100 procent dag 100, dag 200, dag 300 och hela vägen till dag 365? Vad är det som gör Mats Persson och de övriga statsråden så unika att de inte behöver en avtrappning av sin inkomstförsäkring, samtidigt som landets arbetare, tjänstemän och företagare ska möta en sänkt a-kassa redan efter 100 dagar i detta läge med en växande arbetslöshet?

(Applåder)

Anf. 22 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Ardalan Shekarabi har ju själv varit statsråd i två tidigare socialdemokratiska regeringar under de senaste åtta åren. Han är väl medveten om det regelverk som gäller för statsråd. Mig veterligen tog Ardalan

Shekarabi under de åtta åren som minister i de två – eller tre – regeringarna inte några initiativ för att ändra det regelverk som gäller för statsråd som Ardalan Shekarabi.

Jag tänkte komma tillbaka till den sakfråga som interpellationen handlar om. Jag är väldigt förvånad över att Socialdemokraterna när vi röstade om detta här i kammaren valde att säga nej till den förändring i a-kassan som vi just nu genomför. Den förändring som vi genomför i a-kassan innebär ju att vi höjer taket till 34 000 kronor i början av a-kassan. Vi stärker alltså tryggheten och ersättningen för att man i början när man blir arbetslös ska kunna känna sig trygg och kunna få en ersättning som är högre än den är i dag. Men därefter ser vi till att ersättningen trappas ned stegvis i en trappa, eftersom vi vet att det finns en risk för att människor fastnar i arbetslöshet och inte kommer ut på arbetsmarknaden. Åren går, år efter år, och man kommer inte ut och kan försörja sig själv.

Det här är inte någonting som Mats Persson eller Ardalan Shekarabi har hittat på, utan de bästa svenska forskarna visar i forskning att det är så den bästa försäkringen bör vara utformad. Det är också ett sätt att se till att vi ger legitimitet till systemet och att det svenska folket känner att det här systemet, och de skattepengar de betalar in till a-kassan, används och betalas ut till människor som gör sitt yttersta för att söka ett arbete. Vi får också en bra trygghet och en bra grund att stå på i en försäkring som vi alla kan känna oss väldigt stolta över.

Anf. 23 ARDALAN SHEKARABI (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för den här debatten.

En av de saker som gjorde Sverige unikt under 1900-talet och som inspirerade massor av andra länder att kopiera den svenska modellen var just tryggheten för människor i omställning. Denna trygghet för människor när de drabbas av sjukdom, arbetsskada eller arbetslöshet inspirerade massor av andra länder, som införde motsvarande modeller med a-kassa och socialförsäkringar. Du ska inte behöva bli fattig den dag du drabbas av arbetslöshet, utan du ska ha ekonomisk trygghet och en väldigt tydlig förväntan på att du ska göra dig anställbar. Det ska också finnas en aktiv arbetsmarknadspolitik som erbjuder dig stöd och utbildning så att du kan ta de jobb som finns.

I dag möter vi en passivitet från regeringen, en acceptans, en tolerans för arbetslösheten och samtidigt en försämring inte bara av a-kassan utan också av de kompletterande inkomstförsäkringar som tecknas av fackförbunden. Detta är ett allvarligt ekonomiskt hot mot Sveriges löntagare.

Vi socialdemokrater kommer vid varje givet tillfälle i denna kammare och överallt annars att stå upp för ekonomisk trygghet för dem som sliter och kämpar. Vi kommer varje dag att kämpa för en stark a-kassa och goda möjligheter för fackföreningar att erbjuda kompletterande inkomstförsäkringar, för vi vet att de som sliter varje dag på byggarbetsplatser, i vården, i förskolan och i olika företag runt om i vårt land förtjänar både vår respekt och ekonomisk trygghet den dag de drabbas av arbetslöshet.

Till Mats Persson kan jag ge löftet att vi kommer att fortsätta att rösta nej till försämringar, för det är vår uppgift att stå upp för ekonomisk trygghet för våra medborgare.

(Applåder)

Fru talman! Tack, Ardalan Shekarabi, för en utmärkt debatt! För den som lyssnar och tar del av debatten är det tydligt att det finns en tydlig konflikt i svensk politik: den mellan arbetslinjen, som regeringen står för, och bidragslinjen, som Socialdemokraterna står för.

Varje gång vi lägger fram förslag i riksdagen – det kan handla om förbättrad a-kassa med bättre drivkrafter för att jobba – röstar Socialdemokraterna nej. När vi lägger fram förslag i riksdagen som gör det mer lönsamt att jobba röstar Socialdemokraterna nej.

I grund och botten handlar detta om en ideologisk syn på samhället – vilket samhälle vi ska ha. Tror vi att jobben skapas av kommunbyråkrater eller fackförbund, eller tror vi att de skapas av enskilda företag och hårt arbetande människor? Tror vi att välbstånd byggs av höga bidrag, eller tror vi att det handlar om att företag kan anställa och att vi kan bygga framgångsrika företag i Sverige?

Fru talman! Det har varit en mycket tydlig debatt mellan olika skiljelinjer, där regeringen står för en arbetslinje och där Socialdemokraterna på ett tydligt sätt står för en bidragslinje.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2024/25:198 om nationell handlingsplan för den sociala ekonomin

Anf. 25 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig vad jag avser att göra för att även Sverige ska få en nationell handlingsplan för den sociala ekonomin.

Jag vill till att börja med betona att EU:s rådsrekommendation om utveckling av ramvillkor för den sociala ekonomin berör många politikområden. Den sociala ekonomin omfattar olika företags- och organisationsmodeller som prioriterar samhällseliga ändamål, inbegripet sociala och miljömässiga mål, framför vinst.

Jag vill också påminna om att Sverige fick ett stort gehör för sina ståndpunkter i förhandlingarna.

Rådsrekommendationen är inte rättsligt bindande utan ger vägledning till medlemsstaterna i att fokusera på området social ekonomi och socialt företagande för att främja tillgång till arbetsmarknaden, social inkludering, kompetensförsörjning samt social innovation och ekonomisk utveckling. Medlemsstaterna har därmed utrymme att ta större hänsyn till nationella omständigheter för att nå både nationella mål och EU:s sociala mål till 2030.

Det var särskilt viktigt för Sverige under förhandlingarna om rådsrekommendationen att medlemsstaterna inte skulle styras alltför detaljerat i sitt nationella arbete. Medlemsstaterna kom också överens om att kraven på återslaggning till Europeiska kommissionen inte skulle bli alltför långtgående. För att begränsa den administrativa bördan bestämdes att medlemsstaterna i sin återslaggning kan nyttja befintliga verktyg och ta hänsyn till nationella omständigheter.

Svar på
interpellationer

Regeringens politik ligger i mångt och mycket i linje med rådsrekommendationen. Regeringen har därför ingen avsikt att ta fram en nationell handlingsplan för den sociala ekonomin.

Anf. 26 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för det väldigt tydliga svaret! Även i denna debatt kommer det att bli oerhört tydligt med de politiska skiljelinjerna mellan SD-regeringen och oss socialdemokrater. Vi vill helt enkelt ha olika sorters samhällen.

Fru talman! Jag tror att statsrådet och jag däremot är helt överens om att alla människors arbetsförmåga ska tas till vara oavsett hur den ser ut. Så brukar det i alla fall låta från regeringen.

Jag tror att vi också är helt överens om att alla människor mår bäst av att kunna försörja sig själva, att ingå i en arbetsgemenskap och att känna sig behövda. Men det som skiljer oss åt väldigt tydligt är hur vi ser på den sociala ekonomin. Att den är ett viktigt verktyg för att nå dessa mål tycker i alla fall vi socialdemokrater.

Fru talman! Social ekonomi utgörs av organisationer som har samhällsnytta och sociala mål som främsta drivkraft, alltså inte vinst. Det inkluderar till exempel kooperativ, ideella föreningar, stiftelser och sociala företag, som spelar en viktig roll för att stärka lokalsamhällen, skapa sysselsättning och ge människor som har svårt att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden ett fotfäste och en möjlighet att använda sin förmåga. Genom att fokusera på varje individs förmåga och behov kan arbetsintegrerande sociala företag bidra till att minska långtidsarbetslöshet och utanförskap.

Fru talman! Statsrådet sa två gånger i sitt svar att EU-kommissionen har givit stort utrymme för nationella förhållanden och särdrag, och det är sant. Och om det vore så att Sverige hade en sjunkande arbetslöshet, om vi hade få människor som stod långt ifrån arbetsmarknaden och om vi hade en låg ungdomsarbetslöshet skulle jag förstå att regeringen inte prioriterar att ta fram en nationell handlingsplan för den sociala ekonomin, men så ser ju inte läget ut. Vi har tvärtom en rekordhög arbetslöshet, bortsett från under coronapandemin, vi har en rekordhög ungdomsarbetslöshet och vi har många som bedöms stå långt ifrån arbetsmarknaden.

Fru talman! Statsrådet säger i sitt svar att regeringen inte avser att ta fram någon handlingsplan för den sociala ekonomin. Det är ynkligt. Det skulle kunna vara ett viktigt verktyg för att få igång tillväxten i vårt land, för att få fler människor i arbete och för att utveckla lokalsamhällen även på landsbygden.

Fru talman! Enligt Arbetsförmedlingens rapport för 2023 är nästan 85 procent av de långtidsarbetslösa personer som bedöms ha en svagare ställning på arbetsmarknaden än andra. De är alltså inte attraktiva för den ordinarie arbetsmarknaden utan behöver någon typ av insatser för att komma i jobb alternativt en breddad arbetsmarknad.

Eftersom Mats Persson inte vill satsa på den sociala ekonomin som verktyg och inte vill ge bättre förutsättningar för arbetsintegrerande sociala företag undrar jag: På vilket sätt tänker statsrådet se till att även dessa människors arbetsförmåga tas till vara?

Anf. 27 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, Åsa Eriksson, för ditt engagemang i denna fråga! Jag tycker att man känner av det här i kammaren.

Det är viktigt att säga att regeringen vill att vi ska ha olika typer av insatser som gör det lättare för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden, något som jag bedömer att det finns ett brett stöd för i riksdagen. Vi ska inte bara ha en enda modell för detta, utan vi ska så att säga låta tusen blommor blomma när det gäller att få till många olika insatser lokalt, nära medborgarna, för att skapa fler vägar in på arbetsmarknaden.

Det kan handla om sociala projekt kopplat till föreningslivet eller idrottslivet. Det kan handla om projekt kopplat till olika typer av sociala företag som bedriver olika slags aktiviteter för att ge människor som står långt ifrån arbetsmarknaden en chans att komma in.

Från regeringens sida prioriterar vi nu i budgeten att Arbetsförmedlingen får bättre förutsättningar att prioritera dem som står väldigt långt från arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen har ett antal olika aktiviteter som handlar om att ge människor en plats i samhället.

Regeringen har också under året gett ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram innovativa arbetssätt kring den sociala ekonomin för att se till att olika aktörer kan samarbeta för att bättre nå denna typ av grupper.

Vi ska vara stolta över Sverige. Sverige är ett land som har som utgångspunkt att ta hand om alla människor och att ge alla människor en chans. Vi har en rad olika insatser runt om i vårt land som alla syftar till att skapa fler vägar in på arbetsmarknaden för dem som står långt ifrån. Inte minst gäller det den sociala ekonomin och att ta till vara den kraft som finns i Föreningssverige för att skapa fler vägar in på arbetsmarknaden.

Anf. 28 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för detta svar.

Innovativa arbetssätt för att hjälpa den sociala ekonomin låter bra. Men jag undrar vad det egentligen betyder, eftersom civilsamhället och den sociala ekonomin fortfarande efterlyser en nationell handlingsplan för den sociala ekonomin. De ser inte att utvecklingen går framåt utan tvärtom bakåt. Därför menar de att regeringen behöver ta ett helhetsgrepp.

Fru talman! Ett annat område som EU-kommissionen pekar ut när det gäller den sociala ekonomin och dess betydelse, där den kan vara viktig, är landsbygdsutveckling genom till exempel energigemenskaper och andelsjordbruk. Det är inte någonting som främst ligger på statsrådets bord. Men det är frågor som är viktiga för vår resiliens och för vår krisberedskap. Det är också områden där viktiga arbetstillfällen kan skapas, inte minst på landsbygden.

Vi behöver fler arbetstillfällen, även på orter som ligger långt från universitetsstäder och stora industrier. I norra Västmanland, där jag bor, finns det väldigt många egenföretagare som gör ett otroligt bra jobb, försörjer sig själva och har mer jobb än de hinner med. Men de är inte beredda att ta steget att anställa en person, eftersom de då, förutom arbetsgivaransvaret och allt som det medför, måste se till att minst fördubbla sina intäkter för att ha råd att försörja två personer.

Prot. 2024/25:42
3 december

Svar på
interpellationer

Men om Mats Persson och regeringen skulle ta fram den efterlängtnade nationella handlingsplanen för den sociala ekonomin och se till att det finns en bra infrastruktur för olika typer av kooperativ, ekonomiska föreningar eller annat inom den sociala ekonomin, så att man skulle kunna gå tillsammans i arbetsgemenskaper och anställa personer tillsammans, då är jag säker på att företagen skulle blomstra, mer arbete skulle bli utfört, fler skulle få jobb och vi skulle bidra till en bättre tillväxt i Sverige. Det är en tillväxt som tyvärr just nu ligger i EU:s strykklasse med denna regering.

Fru talman! Jag skulle önska att statsrådets ovilja mot att ta fram en handlingsplan för den sociala ekonomin berodde på att sektorn blomstrar. Men så är det inte. Vi får löpande rapporter om sociala företag som tvingas lägga ned verksamhet eller som tvingas ansöka om konkurs för att de inte får rätt förutsättningar för sin verksamhet. Då missar vi chanser till välbehövlig utveckling för vårt land. Dessutom blir sköra människor, som har haft sin inkomst, sitt arbete och sin gemenskap i ett socialt företag, utan arbete, inkomst och sammanhang. Det är sorgligt.

Fru talman! Jag ber statsrådet att ompröva sin och regeringens hållning och på allvar ge de sociala företagen de förutsättningar som de behöver för att kunna bidra till fler arbetstillfällen, till fler anpassade jobb och till välbehövlig tillväxt för vårt land.

(Applåder)

Anf. 29 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Jag tackar Åsa Eriksson för denna interpellationsdebatt. Jag tycker att vi ska vara stolta över Sverige. Vi har så mycket att erbjuda och att känna stolthet över när det gäller hur vi behandlar människor som har en tuff ekonomisk situation och en tuff social situation. Det finns få länder i världen som har så många och så stora insatser som Sverige. Det finns det en bred politisk samstämmighet kring, och jag tycker att vi ska vara väldigt stolta över det.

För en lokal företagare i Västmanland finns det redan i dag en rad olika möjligheter att få stöd för att anställa någon som står långt från arbetsmarknaden. Man kan ta hjälp av en subventionerad anställning. Om man är en idrottsförening kan man få hjälp med lönebidrag för att på det sättet ha möjlighet att bidra och anställa fler.

Från regeringens sida är vi naturligtvis beredda att lyssna på alla förslag som handlar om att göra detta ännu bättre. Men jag tycker att det är viktigt att säga att det redan i dag finns ett antal aktiviteter som vi som land gör och som syftar till att ta hand om människor som har en tuff ekonomisk situation och en tuff social situation.

På punkt efter punkt har vi alltså insatser. Och jag är naturligtvis beredd att lyssna på alla goda förslag. Men det är viktigt att säga att det inte är så att vi inte gör någonting.

Anf. 30 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för detta. Men jag måste säga att det är lite förvånande att ett borgerligt statsråd litar så mycket på en statlig myndighet, som är ganska fyrkantig och begränsad och som har ett begränsat antal verktyg i sin verktygslåda, när det finns fantastiska privata initiativ, där det finns möjlighet att låta tusen blommor blomma, som stats-

rådet sa i sitt första anförande, om vi ger dem rätt förutsättningar och rätt infrastruktur för det.

Jag ska erkänna att den socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde mycket för den sociala ekonomin, men inte tillräckligt. Jag önskar att vi hade kommit ännu längre, så att det i dag hade funnits fler företag som hade kunnat vara hållbara över tid, även med en borgerlig regering, i stället för att behöva gå i konkurs och säga upp människor.

Fru talman! År 2018 lanserade vår regering en strategi för att främja socialt företagande och social innovation. Det var bra, men vi behöver nu gå vidare. Detta land behöver en handlingsplan för den sociala ekonomin, för ökad resiliens, för fler människor i arbete, för att ta till vara fler människors förmåga och för att bidra till ökad tillväxt i hela vårt land.

Jag hoppas därför, än en gång, att statsrådet är beredd att ompröva sin hållning. Jag förväntar mig inget ändrat eller annorlunda svar här i dag, men det är ändå ett par år kvar på regeringens mandatperiod. Därför ber jag statsrådet, med varma hälsningar från de sociala företagen och civilsamhället, att ta fram en skarp och kraftfull handlingsplan för den sociala ekonomin.

(Applåder)

Anf. 31 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Jag tackar Åsa Eriksson för hennes engagemang. Jag uppfattar att det finns en bred samsyn kring vikten av detta. Sedan är vi inte helt överens om exakt vilka verktyg som vi ska använda. Det är komiskt att höra en socialdemokrat som andas lite skepticism mot Arbetsförmedlingen. Det var uppfriskande. Men jag bedömer att ledamoten och regeringen i mångt och mycket delar engagemanget och synen på att detta är viktigt och på flera av de verktyg som vi har att använda. Sedan kan vi alltid diskutera om verktyg X eller verktyg Y behövs. Men låt denna diskussion fortsätta.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2024/25:201 om begränsningar för den skånska arbetsmarknaden

Anf. 32 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Heléne Björklund har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att underlätta för arbetsgivare i gränsområden att annonsera på sitt hemspråk så att fler småföretagare kan annonsera i Sverige och rekrytera svenskar. Heléne Björklund har också frågat hur jag och regeringen ser på möjligheten att anpassa språkraven i jobbbannonser för att främja arbetsmarknaden och integrationen i denna gränsregion.

Jag vill först och främst inleda med att understryka vikten av att värna den gemensamma nordiska arbetsmarknad som funnits sedan 1954. Det ska vara enkelt att leva, studera, arbeta och driva företag i hela Norden och över gränserna. Den nordiska arbetsmarknaden är på många sätt väl-

Prot. 2024/25:42
3 december

Svar på
interpellationer

integrerad. Att arbeta på andra sidan gränsen är för många människor naturligt.

Samtidigt ligger Norden under det europeiska snittet vad gäller just gränspendling. För att vi gemensamt ska leva upp till vår målsättning och ta till vara den potential som en fullt ut integrerad region erbjuder behöver vi öka takten i arbetet med att undanröja gränshinder. Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2024 arbetar regeringen aktivt för detta i berörda ministerrådskonstellationer och i Gränshinderrådet.

Som en del av det svenska ordförandeskapet arrangerades i början av sommaren en konferens i Malmö för att uppmärksamma 70 år av en gemensam nordisk arbetsmarknad. Ljuset riktades mot vad den gemensamma arbetsmarknaden har betytt för Norden men framför allt mot vad vi behöver vidareutveckla för att säkerställa ökad gränsöverskridande arbetskraftsmobilitet samt ta itu med gemensamma utmaningar som kompetensbrist och matchning. Här lyftes även särskilda utmaningar för Öresundsregionen fram.

För att få fler att jobba över gränserna i Öresund har under senare år flera gemensamma jobbmässor arrangerats av olika aktörer i regionen, bland annat Arbetsförmedlingen, Styrelsen för arbetskraft och rekrytering, Greater Copenhagen, Öresundsdirekt, Malmö stad, Köpenhamns kommun, Helsingborgs stad och Helsingörs kommun. Under jobbmässorna har danska och svenska arbetsgivare fått möjlighet att träffa arbetssökande från hela regionen.

Öresundsregionen är en motor för svensk och dansk tillväxt. Varje dag korsar tiotusentals pendlare Öresund och bidrar med viktig nyckelkompetens för både Sverige och Danmark. Därför är det viktigt att Öresundsregionen också har en väl fungerande arbetsmarknad.

Den 10 juni i år undertecknade Sverige och Danmark ett nytt Öresundsavtal som kommer att innebära stora förbättringar för både gränspendlare och deras arbetsgivare och skapa en bättre arbetsmarknad i Öresund. Det nya avtalet kommer att göra det mer attraktivt att gränspendla då det blir enklare för danska arbetsgivare att anställa pendlare från Sverige och smidigare för pendlare att arbeta hemifrån. Ambitionen är att avtalet om möjligt ska träda i kraft 2025.

Fru talman! Vad gäller möjligheterna att annonsera efter arbetskraft respektive söka arbete över landsgränserna finns redan i dag många möjligheter till detta, både via Arbetsförmedlingens plattform Platsbanken och andra svenska jobbförmedlingstjänster, i Danmark via statliga Jobcenter samt via Eures. Gemensamt för Platsbanken, Jobcenter och Eures är att arbetsgivare kan välja att skriva annonserna på det nationella språket eller på engelska. Det finns dock ingen författning som hindrar Arbetsförmedlingen att ta emot annonser på andra språk, och jag vet att myndigheten har med sig frågan i sitt utvecklingsarbete.

Jag konstaterar sammanfattningsvis att mycket har gjorts och görs för att främja arbetsmarknaden och integrationen i Öresundsregionen, inte minst nu under vårt ordförandeskap i Nordiska ministerrådet. Jag följer pågående arbete med stort intresse, och regeringen är inte främmande för att överväga ytterligare åtgärder för att fler ska erbjudas arbetsmöjligheter över gränserna.

Anf. 33 HELÉNE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Persson för svaren.

Det är fantastiskt att höra om regeringens engagemang för arbetet med att undanröja gränshinder. Det är en ambition som man delar med Nordiska rådets svenska delegation, och vi kommer att sätta fokus på detta när Nordiska rådets session äger rum här i Sverige nästa år. Det var under en studieresa till Öresundsregionen som vi i den svenska delegationen blev uppmärksammade på den här frågan. Vi ledamöter, av alla politiska färger, uppmärksammade då den egentligen väldigt lilla fråga som interpellationen handlar om.

Som jag skriver i interpellationen finns det i Skåne och Öresundsregionen en unik möjlighet till integration och samarbete över gränsen mellan Sverige och Danmark. Just nu är det en särskilt gynnsam situation att bo i Sverige och jobba i Danmark. Det är dessutom så att arbetslösheten ligger otroligt högt i Malmö – runt 12 procent – medan arbetsgivare i huvudstadsområdet Köpenhamn, på andra sidan gränsen, skriker efter arbetskraft.

Det är väl ändå regeringens ambition att vi ska ha en låg arbetslöshet i hela landet, även i Skåne och Malmöregionen. En av de frågor som dök upp var just att småföretagare i Danmark inte kan annonsera på danska i svenska Platsbanken. Många har försökt annonsera, men när de översätter blir det fel i annonsen. De har därför slutat. Det var en lågt hängande frukt vi fick tips om: Om man kunde göra någonting åt detta – samtidigt som man tittar på de stora drag som statsrådet här har redovisat – skulle det vara en faktor som gjorde det lite enklare att rekrytera svenskar från Skåne.

Jag vill därför upprepa min fråga vilka åtgärder ministern avser att vidta för att komma till rätta med den här för Arbetsförmedlingen lilla frågan.

Anf. 34 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, Heléne Björklund, för ditt engagemang!

Undertecknad var i Köpenhamn i förra veckan och tog del av samma problematik som ledamoten har tagit del av. Jag har också fått informationen sedan tidigare. Övergripande kan man säga att vi nu har en situation där Danmark, precis som Heléne Björklund beskriver, har mycket låg arbetslöshet och en nästintill dopad ekonomi driven av Europas högst värderade bolag, läkemedelsbolaget Novo Nordisk. Det gör att den danska ekonomin suger upp egentligen all befintlig arbetskraft.

Det är klart att detta skapar stora möjligheter för Sverige. Det skapar stora möjligheter för södra Sverige, inte minst Skåne, om fler människor kan pendla över bron för att ta de lediga jobb som finns på den danska sidan. Från regeringens sida ser jag stor potential i detta; jag ser att det finns stora vinster för både Danmark och Sverige om vi kan få arbetspendlingen att fungera bättre.

Jag ser framför mig att det kan krävas en palett av åtgärder för att steg för steg, långsamt, förbättra möjligheterna till pendling – det är inte så att det inte fungerar i dag, men det kan bli påtagligt bättre – och den problematik som Heléne Björklund tar upp är någonting som jag vet att Arbetsförmedlingen har ögonen på. Som undertecknad angav i svaret finns det i

dag inget hinder för Arbetsförmedlingen att ändra detta, och jag vet att det är en fråga man har med sig i sitt kommande utvecklingsarbete.

Stort tack för ditt engagemang i den här frågan, Heléne Björklund!

Anf. 35 HELENE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! Tack igen, statsrådet Persson!

Statsrådet beskriver flera insatser som görs på arbetsmarknadsområdet och för gränspendlingen. Jag välkomnar dem, och jag hoppas att vi ska driva de här frågorna tillsammans – gemensamt.

När det gäller den lilla frågan om att ändra hur man kan annonsera har jag efter att jag fick det skriftliga interpellationssvaret varit i kontakt med Öresundsdirekt, som säger att problemet kvarstår. Det står tydligt i Arbetsförmedlingens villkor att man endast får annonsera på svenska och engelska. Det kan alltså hända att det inte finns någonting i författningen som begränsar, men Arbetsförmedlingen begränsar språken på Platsbanken.

Statsrådet säger att man gör en massa saker för att pendlingen ska bli bättre, men i den här frågan är det ju inte pendlingen – det vill säga att ta sig över bron – som är problemet utan att företagen inte lyckas få till sina jobbannonser. Jag måste säga att jag blir lite besviken på regeringens ovilja att ta i den här enkla frågan. Det vore mycket enkelt att åtgärda.

Statsrådet säger att Arbetsförmedlingen har frågan med sig i sitt utvecklingsarbete. Jag har varit politiker länge, men jag förstår nog inte exakt vad den meningen betyder. Jag skulle alltså gärna höra lite klarspråk i frågan. Kan man ändå tänka sig att göra någonting åt det här? Det känns lite futtigt att behöva prata om regleringsbrev och förordningar när det handlar om en så här enkel sak, men jag är fortfarande genuint nyfiken på om regeringen har en vilja att göra något åt det här enkla problemet.

Anf. 36 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Jag hoppas att Heléne Björklund vill snällyssna när jag nu upprepar vad jag sa i mitt tidigare inlägg, nämligen att vi jobbar med en rad olika åtgärder och kontinuerligt ser över vilka hinder som finns i Öresundsregionen och andra gränsregioner. Det kan krävas en palett av åtgärder för att steg för steg ta ned alla de hinder som finns och få arbetspendlingen mellan de olika länderna att fungera bättre. I detta ligger naturligtvis också frågan om annonser och vilka språk man använder.

Det finns i dag inga hinder för att göra detta. Vi arbetar brett med en rad olika insatser, och jag utesluter inte att detta är en fråga som kommer att komma högre upp på den politiska dagordningen. Jag vet att Arbetsförmedlingen har ett utvecklingsarbete där man generellt ser över olika saker som kan bli bättre i verksamheten. Detta är en fråga man har på sin agenda.

Anf. 37 HELENE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! Statsrådet upprepade att man jobbar med en rad olika åtgärder, vilket är bra. Min fråga gällde dock inte de generella åtgärderna.

Jag kunde ha ställt en fråga om tredjelandsmedborgare. Detta är kanske den största åtgärd man kan jobba med för att få ned arbetslösheten mellan Skåne och Köpenhamn. Jag förstår dock att det är mer komplicerat och långsiktigt.

Jag kunde också ha ställt en fråga om den mismatchning som finns på arbetsmarknaden. Trots den höga arbetslösheten i Sverige skriker vartenda företag jag besöker efter arbetskraft – vi har också den problematiken.

Jag valde att ställa den här enkla frågan, och jag hoppades på att få höra: Självklart – jag har redan hört frågan, och vi kommer att lyfta upp detta.

Jag snälltolkade, men jag hörde ändå inte något tydligt besked om att man har lyssnat, tagit upp det i kammaren och fått ett positivt besked och om att man kommer att jobba med det. Ett sådant besked hade vi direkt kunnat skicka tillbaka till Öresund.

Jag är tacksam för engagemanget och för den debatt vi har haft. Jag ser fram emot att fortsätta jobba med att undanröja gränshinder både i Skåne och i resten av Sverige.

Anf. 38 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Jag vill tacka Heléne Björklund för den här debatten. Jag hoppas att vi kan fortsätta att ha en dialog om de här frågorna och att vi gemensamt kan arbeta för att steg för steg ta bort ett antal olika gränshinder.

Jag tackar ledamoten för att hon har uppmärksammat mig på den här frågan.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2024/25:227 om utbetalningsglappet mellan a-kassa och aktivitetsersättning

Anf. 39 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig vad jag avser att göra för att rätta till utbetalningsglappet mellan a-kassa och aktivitetsersättning. Jag har uppfattat frågan som att den avser det glapp som kan uppstå mellan utbetalning av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, och mitt svar utgår från det.

Arbetslöshetsersättning utbetalas veckovis av arbetslöshetskassorna, medan aktivitetsstöd utbetalas månadsvis av Försäkringskassan. Den situation som Åsa Eriksson beskriver kan uppstå eftersom de olika ersättningarna betalas ut på olika sätt men också genom övergången mellan olika ersättningssystem och olika utbetalare.

När den nya arbetslöshetsförsäkringen träder i kraft nästa år kommer även arbetslöshetsersättningen att provas och beräknas månadsvis i efter-skott. Därmed kommer ersättningen att betalas ut med samma frekvens som den månadslön som de flesta arbetslösa har förlorat. Den här förändringen innebär att arbetslöshetsförsäkringen bättre kommer att följa andra närliggande system, exempelvis utbetalning av aktivitetsstöd från Försäkringskassan. Detta kan även motverka glapp i ersättningen för den som exempelvis övergår från arbetslöshetsförsäkringen till ett arbetsmarknads-politiskt program.

Anf. 40 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag är glad att regeringen åtgärdar problemet med glapp mellan utbetalning av ersättningar. Vi socialdemokrater säger som bekant nej till försämringarna av a-kassan men ja till att utbetalning av ersättningar synkas så att ingen blir stående utan inkomst. Det är märkligt att det inte har skett tidigare, men vi får ta till oss detta och göra det bättre framöver.

Upprinnelsen till den här debatten är ett frustrerat rop på hjälp från en ensamstående mamma i Västmanland. Hon skriver väldigt långt. Bland annat skriver hon följande:

Nu står jag här och kommer i slutet av året inte att kunna ge mitt barn födelsedagskalas, presenter eller julklappar. När man går från att stämpla till Arbetsförmedlingens Rusta och matcha är det Försäkringskassan som ska betala ut ersättningen. A-kassan betalar i förskott, men Försäkringskassan betalar i efterskott. Vad resulterar det i? Jo, den här månaden får jag ut drygt 5 000 kronor, och det kommer inte ens att täcka mina fasta utgifter. Jag har inte klagat förut, men i det här läget undrar jag om man ska vika ut sig, sälja strumpor eller sälja sig själv för att ha råd.

Hon fortsätter så här: Att vara arbetslös och ensamstående gör det så enormt sårbart. Hade jag levt i en relation hade det gissningsvis funnits åtminstone en stadigvarande inkomst. Hade jag varit helt ensam hade det inte gjorts någon större skada på någon annan än mig själv, men nu är ju ett barn inblandat också.

Hon avslutar med att skriva: Jag har ju sett hur det här har drabbat flera andra som kommit med i Rusta och matcha, så jag vet att jag absolut inte är ensam.

Fru talman! Detta är perspektiv och erfarenheter som jag anser belyses alltför sällan här i kammaren. Regeringen pratar gärna om bidragstak och skattesänkningar för att ge låginkomsttagare bättre ekonomi, men hur hjälper skattesänkningar den här unga kvinnan och alla andra som är i hennes situation? Jag anser att det är vårt ansvar att lyssna till hennes och andras röster.

Jag är dock som sagt glad att det helt orimliga utbetalningsglappet mellan olika stödsystem nu åtgärdas, och därmed behöver jag inga fler inlägg i den här debatten.

Anf. 41 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Det är naturligtvis glädjande att kunna göra en socialdemokrat glad, men viktigast av allt är att vi ser till att ändra systemen så att vi inte får den här typen av glapp mellan utbetalningar. Jag delar uppfattningen att det är bättre ju tidigare detta görs. Att människor känner sig trygga med att pengar betalas ut i tid är en viktig del för att upprätthålla tilliten till vårt välfärdssamhälle.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 42 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jessica Rodén har frågat mig dels vilka initiativ jag avser att ta för att säkerställa att arbetsgivare i kvinnodominerade yrken, såsom vård, skola och omsorg, ges förutsättningar att skapa en hållbar arbetsmiljö och minska den arbetsrelaterade stress som främst drabbar kvinnor, dels hur jag arbetar för att främja jämställdhetsinsatser på arbetsmarknaden som minskar dubbelarbetet för kvinnor och skapar en mer jämlik fördelning av både betalt och obetalt arbete.

Jag vill tacka för frågorna och för interpellantens engagemang för jämställdhet. Som jämställdhets- och arbetslivsminister är jag glad att viktiga frågor som dessa lyfts upp och debatteras i riksdagen.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv. Två av de sex jämställdhetspolitiska delmålen är nära kopplade till de frågor som ska diskuteras i dag, nämligen delmål 4 om jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och delmål 5 om jämställd hälsa.

Till att börja med har regeringen i budgetpropositionen för 2023 och 2024 permanent tillfört 16 miljarder kronor i generella statsbidrag till kommuner och regioner. Detta utgör en betydande del av nästa års reformutrymme och är avsett att stärka välfärden och förbättra arbetsvillkoren inom dessa sektorer.

Grunden för arbetsmiljölagstiftningen är att det är arbetsgivarens ansvar att trygga en god och säker arbetsmiljö genom ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Även skyddsombuden på arbetsplatserna har en central roll i dessa frågor. Arbetsmiljöverkets föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) är betydelsefulla för att synliggöra och åtgärda problem i arbetsmiljön. Arbetsmiljöverket har 2022–2024 bedrivit en särskild nationell tillsynsinsats inom vård- och omsorgssektorn med fokus på organisatorisk och social arbetsmiljö.

Av regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 (skr. 2020/21:92) följer att utvecklingen med ökad stress i arbetslivet behöver brytas. Regeringens myndigheter inom arbetsmiljöområdet, Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Mynak, har i uppdrag att årligen ta fram åtgärdsplaner för att genomföra arbetsmiljöstrategin inom sina respektive områden. Genom regeringens arbetsmiljöforum förs en löpande dialog i frågorna med representanter för arbetsmarknadens parter och berörda myndigheter.

Det finns även andra faktorer kopplade till stressrelaterade sjukdomar och sjukskrivning än arbetsmiljön. Jag vill därför också knyta an till frågeställarens andra fråga och instämma i att en hög belastning i det obetalda hem- och omsorgsarbetet kan vara en bidragande orsak till kvinnors högre sjukfrånvaro. Både kvinnor och män ska ha goda förutsättningar att dela lika på det obetalda hem- och omsorgsarbetet och på föräldraledigheten. Bland annat i syfte att främja ett mer jämställt föräldraskap har regeringen därför nyligen reformerat föräldrapenningen och gjort den mer flexibel.

*Svar på
interpellationer*

Regeringen gör även jämställdhetssatsningar inom området kvinnors hälsa. För 2024 avsätter regeringen 1,6 miljarder kronor för området förlossningsvård och kvinnors hälsa och beräknar att avsätta samma belopp för 2025.

Dessutom har regeringen tidigare i år beslutat om ett åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026. Att vi bekämpar att kvinnor utsätts för våld är en förutsättning för deras hälsa och för att de ska kunna delta på arbetsmarknaden.

Anf. 43 JESSICA RODÉN (S):

Fru talman! Vi står inför en alarmerande verklighet där sjukskrivningar på grund av stressrelaterad ohälsa fortsätter att öka, särskilt bland kvinnor i välfärdens yrken.

Regeringen hänvisar till arbetsgivarens ansvar och till Arbetsmiljöverkets tillsynsinsatser. Men det är regeringens ansvar att ge arbetsgivarna förutsättningar att skapa en hållbar arbetsmiljö. Det krävs riktade resurser specifikt till kvinnodominerade yrken och inte generella statsbidrag som riskerar att försvinna i det stora hela.

Trots de åtgärder som nämnts i svaret ser vi inga tydliga förbättringar i statistiken. Sjukskrivningarna ligger kvar på oroväckande nivåer. I kommuner och regioner ser vi effekterna av regeringens långvariga underfinansiering av välfärden.

Försäkringskassan skriver följande i rapporten *Psykisk ohälsa i dagens arbetsliv*: ”Oavsett yrke löper kvinnor mer än dubbelt så stor risk som män att bli sjukskrivna för stressrelaterad psykisk ohälsa. Risken är som störst i åldern 30–39 år, och utöver psykisk ohälsa kan stress leda till bland annat hjärt- och kärlsjukdomar. Könsskillnaderna förstärks av att många kvinnor arbetar i riskyrken inom välfärdssektorn och ofta bär dubbla arbetsbördor. För att nå en bättre balans i privat- och arbetsliv oavsett kön krävs ökad jämställdhet och mer fokus på förebyggande arbetsmiljöarbete.”

Fru talman! Detta citat från Försäkringskassans rapport visar med all tydlighet att kvinnor i välfärdsyrken betalar priset för brister i arbetsmiljö och jämställdhet. Det är kvinnor som tar hand om våra barn på förskolan, vårdar våra äldre på äldreboenden och undervisar framtidens generationer i skolan. Det är kvinnor som betalar priset för ett system där välfärden är kroniskt underfinansierad.

Fru talman! Psykisk ohälsa innebär inte bara stort lidande för den enskilde utan medför också enorma kostnader för samhället. Den stressrelaterade psykiska ohälsan har ökat över tid, och aldrig tidigare har så många varit sjukskrivna för stress som under 2024.

Vi socialdemokrater har flera förslag som vi menar skulle vara mer effektiva för att motverka kvinnors sjukskrivning på grund av stress. I stället för skattesänkningar för höginkomsttagare behövs resurser som stärker välfärden och de kvinnodominerade yrkena. Det behövs riktade satsningar på arbetsmiljö och öronmärkta medel för att förbättra arbetsvillkoren inom vård, skola och omsorg. Genom att säkerställa tillräcklig bemanning kan arbetsbelastningen minska och stressnivåerna sjunka.

Jag vill därför fråga statsrådet: Är regeringen beredd att införa riktade satsningar på arbetsmiljön i välfärdssektorn och på andra områden som i praktiken skulle minska stressen för kvinnorna i dessa yrken?
(Applåder)

Prot. 2024/25:42
3 december

Svar på
interpellationer

Anf. 44 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! Jag tackar ledamoten Jessica Rodén för en väldigt viktig interpellation. Jag tackar också jämställdhetsministern för att hon är här och diskuterar dessa viktiga frågor med oss i dag.

Vår svenska välfärd skapas och fördelas av dem som arbetar i kommunerna och i regionerna. I dag har kommunerna och regionerna cirka 1,2 miljoner anställda, och av dessa är 80–90 procent kvinnor. Det är alltså troligtvis en kvinna vi pratar med när vi ringer för att kolla något inför utflykten på förskolan, en kvinna som lär våra barn och unga att läsa, skriva och räkna i skolan och en kvinna vi anmäler vår ankomst till på hälso-centralen. Det är på kvinnorna det hänger. Det är de som tar hand om oss när vi är gamla och sjuka, och det är de som bidrar till livskvalitet och delaktighet i samhället för den som är beroende av LSS. Det är kvinnorna som ”håller grytorna kokande”, inte bara i skolbespisningen utan i hela välfärdssektorn. Att dessa kvinnor nu är så slitna av stress och dåliga arbetsvillkor är en stor skandal och ett enormt samhälleligt misslyckande.

I Försäkringskassans lägesrapport *Psykisk ohälsa i dagens arbetsliv* beskrivs att det är väl belagt inom forskning att det främst är dålig arbetsmiljö som orsakar stressrelaterad sjukfrånvaro och att en viktig förklaring till hög sjukfrånvaro inom vård, skola och omsorg är en obalans mellan krav och resurser.

Höga krav i kombination med lågt inflytande på arbetsplatsen är en stor riskfaktor för stressrelaterad sjukfrånvaro. Sjukfrånvaron på grund av stress har femdubblats. Bland de drabbade är fyra av fem kvinnor i välfärden. Bland Kommunals medlemmar finns Sveriges största yrkesgrupp: undersköterskor inom hemtjänst, äldreboenden och hemsjukvård. Dessa sjukskrivs mer än dubbelt så ofta som genomsnittet på arbetsmarknaden. I en intervju säger Malin Ragnegård, förbundsordförande för Kommunal: ”Majoriteten av undersköterskorna upplever att bemanningen på deras arbetsplats är otillräcklig. Samtidigt pratar arbetsgivarna om att undersköterska är ett bristyrke, men med den här extremt dåliga arbetsmiljön är det i första hand ett riskyrke!”

Fru talman! Jag ser det här så tydligt vid verksamhetsbesök och på praktik runt om i landet och i mitt hemlän Gävleborg. Jag ser medarbetare som går på knäna i Region Gävleborg, som i dag styrs av Tidöpartierna, och jag ser det runt om i kommunerna där väldigt olika partikonstellationer samarbetar i styret. Det är bara att konstatera att kommuner och regioner inte får förutsättningar att vara goda arbetsgivare.

Den demografiska utmaningen är ytterligare en jätteutmaning, där såväl förskolan som omsorgen måste genomgå stora omställningar för att möta förändrade behov. Sådana omställningar skapar också stress. Jag ser hur kommuner runt om i landet sliter med omorganisationer för att möta en ny verklighet med allt färre yngre och allt fler äldre i behov av omsorg.

Fru talman! Jessica Rodén hade en bra frågeställning i sitt första inlägg. Jag hakar på den. Är regeringen beredd att införa riktade satsningar på arbetsmiljön i välfärdssektorn och på andra områden som i praktiken skulle minska stressen för kvinnor i dessa yrken?

Anf. 45 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Som jag sa i mitt inledande anförande är jag glad att vi har den här debatten, eftersom den rör en väldigt viktig jämställdhetsfråga. Män och kvinnor drabbas olika av stress i arbetslivet. Det är bra att vi sätter lampan på den frågan.

I diskussionen om arbetsmiljöfrågor har vi, menar jag, det senaste året sett ett ganska ensidigt fokus på dödsolyckor i arbetslivet. Det är såklart en jätteviktig fråga. Men vi får inte glömma alla de människor, varav en majoritet är kvinnor, som blir sjuka av eller kanske till och med dör på grund av sitt arbete.

Regeringen arbetar med den här frågan på flera fronter. Vi jobbar nu utifrån den nuvarande arbetsmiljöstrategin, där det finns ett avsnitt om just arbetsrelaterad stress. Det är ett särskilt fokusområde i strategin. Vi har även tillsatt en utredning för att ta fram en ny arbetsmiljöstrategi, och den kommer att ha fortsatt fokus på detta.

Vi jobbar samtidigt med olika regeringsuppdrag. Jag kan nämna att Mynak nyligen har tagit fram en studie som jämför förändringar gällande den organisatoriska och psykosociala arbetsmiljön på den svenska arbetsmarknaden före och efter covid-19-pandemin. Ett syfte med studien är att undersöka om utvecklingen ser olika ut i olika samhällsgrupper utifrån bakgrundsfaktorer som exempelvis kön, ålder, utbildningsnivå, socioekonomisk status, yrkesgrupp och yrken med potential för distansarbete. Det är en fråga jag anser att vi behöver fördjupa oss särskilt i.

Mynak har också ett annat uppdrag, som handlar om jämställdhetseffekter av distansarbete under pandemin. Det är viktigt att vi ser dels vilka jämställdhetseffekter det kan få för dem som nu har ökat andelen distansarbete, dels vilka grupper som inte har möjlighet till distansarbete, till exempel vårdpersonal. Det är ett område som vi behöver arbeta brett med.

Utöver utredningen om ny arbetsmiljöstrategi vill jag också nämna att regeringen i närtid har tillsatt en ny utredning för att utveckla arbetet kring de jämställdhetspolitiska delmålen 1–5, där bland annat jämställd hälsa finns med.

Jag fick frågan om regeringen är beredd att genomföra riktade satsningar på kvinnodominerade yrken. En sådan satsning, som regeringen har genomfört, är att 1,6 miljarder har avsatts i budgeten på området förlossningsvård och kvinnors hälsa. Det är viktiga pengar, dels för att stärka kvaliteten i förlossningsvården och den vård som ges till kvinnor, dels för att det inom ramen för satsningen finns en överenskommelse med SKR. Den innehåller bland annat insatser för att utveckla arbetssätt som bidrar till god arbetsmiljö för hälso- och sjukvårdens medarbetare inom mödrhälsovården och förlossningsvården, där många kvinnor som bekant arbetar. Svaret är alltså ja – den typen av åtgärder har regeringen redan vidtagit.

Anf. 46 JESSICA RODÉN (S):

Fru talman! Stressrelaterad ohälsa är en av vår tids största utmaningar. Det är tydligt att kvinnor – särskilt de som arbetar inom vård, skola och

omsorg – drabbas hårdast. Det är inte bara en fråga om arbetsmiljö; det handlar om hur vi i samhället förväntar oss att kvinnor ska vara.

Rapporten *Arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna med stressrelaterad ohälsa – en utvärdering* från socialförsäkringsutskottet bekräftar att kvinnor inte bara utsätts för höga krav i arbetslivet utan även förväntas ta oproportionerligt stort ansvar i hemmet. Detta är en jämställdhetsfråga men också en fråga om livskvalitet och hälsa.

Rapporten visar att brister i arbetsmiljön ofta kvarstår när kvinnor återgår till jobbet efter sjukskrivning, vilket gör att tillfälliga anpassningar inte räcker. Många av de drabbade arbetar i så kallade kontaktyrken där höga känslomässiga krav och låg kontroll över arbetssituationen är vardag. Detta, fru talman, är resultatet av en långvarig underfinansiering av välfärdssektorn.

Det behövs kraftfulla reformer för att förändra denna verklighet. Kvinnor måste få möjlighet att återgå till arbetsplatser som är hållbara på lång sikt, med stöd från arbetsgivare och förstärkt företagshälsovård.

Fru talman! Dagens kvinnor ska inte behöva välja mellan arbete och hälsa. Stressrelaterad ohälsa är inget individuellt misslyckande; det är ett systemfel som vi politiker måste rätta till. Jag vill fråga statsrådet om regeringen inte ser kopplingen mellan underfinansierad välfärd och kvinnors ökade sjukfrånvaro på grund av stress.

Anf. 47 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! Under de senaste veckorna har jag träffat både politiska företrädare och tjänstemän från socialnämnd och socialtjänst i min hemkommun. De har nu att hantera en ny socialtjänstlag med ett nytt arbetssätt samtidigt som tuffa beslut måste fattas på grund av det ekonomiska läget. Stora kostnadsökningar, superdyra och ineffektiva HVB-placeringar och en våldsspiral utan historiskt motstycke bland unga killar gör helt enkelt att pengarna inte räcker till. I ljuset av det ser vi också hur samhället generellt värderar kvinnodominerade yrken.

I november rapporterade Lönelotsarna och Sveriges kvinnoorganisationer om att kvinnors jobb mot gängen inte belönas. En socialsekreterare tjänar flera tusen mindre än en polis och en barnskötare 6 000 kronor mindre än en väktare. Självklart ska poliser ha bra löner. Men är det inte typiskt att insatserna från förskolepersonal, socialsekreterare och lärare, som förväntas förebygga våldet i tidig ålder och göra grundjobbet för trygga barn i samhället, generellt värderas mycket lägre? Arbetsrelaterad ohälsa och sjukskrivning på grund av stress förbyggs kanske inte främst av löner, men de säger sannerligen något om hur vi ser på de kvinnodominerade yrkena.

Vad Sverige behöver är en jämställd jämlikhet där vi genom lön, arbetsvillkor och arbetsmiljö visar respekt för de kvinnor och män som arbetar inom välfärden. Det behöver gå före stora skattesänkningar till de superrika.

Avslutningsvis vill jag tacka för den här viktiga debatten. Tack, jämställdhetsministern, och tack, Jessica Rodén, som initierade den! Och till Jessica: Grattis på födelsedagen! Jag önskar dig en fortsatt fin dag och att ditt hårda arbete för välfärdens kvinnor kommer att hörsammas av regeringen.

(Applåder)

Prot. 2024/25:42

3 december

Svar på
interpellationer

Anf. 48 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag uppskattar att interpellanten kommer in på det obetalda hus- och hemarbetet. Det är självklart att yrkesarbetet och arbetet i hemmet är något som påverkar oss människor generellt. Det går inte att se dem som separata frågor. Någonstans fylls stresshinken på till den grad att man inte klarar av det mer, och då är det såklart den sammantagna stressen från arbetet och det jobb som man sköter utanför sitt yrkesarbete som spelar roll. Därför är det viktigt att vi ser frågan i dess helhet.

En av de saker som vi då behöver fokusera på är föräldraskapsfrågan, där vi nyligen har gjort en reform av föräldraförsäkringen som syftar till att få ett mer jämställt uttag av föräldraledighet. Det ska också bli en avlastning för dem som är ensamstående föräldrar, som också ska kunna få en större flexibilitet i sin vardag. De här pusselbitarna vill jag också nämna i det här arbetet.

Pengar spelar absolut roll – pengar till sektorer där det arbetar många kvinnor. Som jag sa i mitt interpellationssvar har regeringen i budgetpropositionen för 2023 och 2024 permanent tillfört 16 miljarder kronor i generella statsbidrag till kommuner och regioner. Detta är avsett att stärka välfärden och förbättra arbetsvillkoren inom dessa sektorer.

Jag tycker också att det är viktigt att nämna att vi behöver jobba parallellt. Det viktigaste vi kan göra är såklart att jobba förebyggande så att stressrelaterad ohälsa inte uppkommer, men vi behöver också ha ett arbete som riktar sig till dem som är sjukskrivna för att underlätta för dem att komma tillbaka friska i arbete.

Här har regeringen nyligen beslutat om två uppdrag med särskilt fokus på psykisk ohälsa i syfte att utveckla vårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering. Här har Inspektionen för socialförsäkring och Myndigheten för vårdanalys fått i uppdrag att utvärdera lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering, särskilt för området psykisk ohälsa.

Regeringen har också i budgetpropositionen redovisat ett omfattande åtgärds paket för att minska sjukskrivningarna.

Vi behöver jobba på båda dessa fronter för att dels förebygga att personer behöver bli sjukskrivna – det ska ingen behöva bli – dels hjälpa dem som är sjukskrivna att återfå sin psykiska hälsa så att de kan återgå i arbete.

Anf. 49 JESSICA RODÉN (S):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för hennes engagemang i de här frågorna. Det är viktigt att vi tillsammans skapar ett hållbart arbetsliv för de kvinnor som bär upp vår gemensamma välfärd.

Även om vi ser olika på vilka lösningar som krävs uppskattar jag statsrådets engagemang och att hon verkligen vill se helheten. Det är många delar, och det går inte att isolera dem. Vi måste ha en bred palett, och jag uppskattar ministerns engagemang i detta.

Jag tackar för detta och hoppas att vi framåt kan leverera lösningar som verkligen gör skillnad för kvinnors arbetsmiljö och kvinnors hälsa.

Anf. 50 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Även jag vill tacka för debatten i denna viktiga fråga. Regeringen har arbete på gång på flera fronter, bland annat genom arbetsmiljöstrategin och utredningen gällande delmål 1–5.

Jag hoppas att vi ska kunna fortsätta att hitta kreativa lösningar kring de här frågorna, och jag tror och hoppas också att det finns en bred samsyn bland riksdagspartierna om att det här är någonting som vi behöver kunna göra bättre än den situation som vi har i dag.

Jag vill tacka både interpellanten och ledamoten för debatten, och jag vill såklart även gratulera interpellanten på födelsedagen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:42

3 december

Svar på

interpellationer

§ 14 Svar på interpellation 2024/25:217 om destruktiva maskulinitetsnormer

Anf. 51 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Anna Wallentheim har frågat mig hur jag och regeringen jobbar med att förebygga destruktiva maskulinitetsnormer och ge män rätt förutsättningar att ta sig ur ensamheten, som annars riskerar att stärka negativa beteenden.

Jag vill börja med att tacka interpellanten för engagemanget och möjligheten att diskutera detta viktiga ämne.

Att bryta destruktiva maskulinitetsnormer är av central betydelse för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel.

Samhällets förväntningar på hur kvinnor och män ska bete sig kan också påverka hälsan. Maskulinitetsnormer kan inkludera en förväntan på att män ska vara starka, vilket kan leda till att män i större utsträckning drar sig för att be om hjälp och söka vård eftersom det anses som en svaghet att inte klara sig själv.

Känslan av ensamhet innebär ofta ett lidande för individen som kan få effekt på både den psykiska och den fysiska hälsan. Ofrivillig ensamhet och isolering är ett folkhälsoproblem som drabbar många människor, och regeringen prioriterar arbetet för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering.

Under 2023 påbörjade regeringen en treårig gemenskapssatsning som beräknas uppgå till 300 miljoner kronor per år under perioden 2023–2025. Regeringen vidtar också flera åtgärder för att stärka arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention, som för 2024 bland annat inbegriper en satsning på 1,6 miljarder kronor för att stärka och utveckla arbetet i kommuner och regioner. Regeringen avser också att besluta om en ny nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Under 2024 har regeringen beslutat om ett nytt åtgärdsprogram för 2024–2026 i syfte att säkerställa ett samordnat, långsiktigt och effektivt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Åtgärdsprogrammet omfattar 132 åtgärder, och en av målsättningarna är tidiga och förebyggande insatser med särskilt fokus på barn och ungdomar samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Det våldsförebyggande arbetet behöver inkludera män och pojkar och att bryta destruktiva maskulinitetsnormer. Arbetet med normer och värderingar, exempelvis i skolan och på digitala plattformar, är en viktig del i detta arbete.

Avslutningsvis vill jag lyfta att vi behöver uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck mer. Hedersrelaterat våld och förtryck är kopplat till hedersnormer som bygger på starka patriarkala och heteronormativa föreställningar. Att motverka alla former av hedersrelaterat våld och förtryck och hedersrelaterade maktstrukturer är en viktig fråga för regeringen. För att vi ska kunna förebygga och bekämpa våldet och förtrycket krävs det att frågorna hamnar i fokus och att detta ses som en samhällsfråga. Jag är därför glad att få möjlighet att diskutera dessa viktiga frågor.

Anf. 52 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Jag är en av de riksdagsledamöter som träffar otroligt många skolklasser. När man gör det är det inte ovanligt att man får frågan: Vilka frågor brinner du mest för? Och för mig är svaret givet. Jag brukar svara att några av de frågor som jag engagerar mig allra mest i är jämställdhet och jämlikhet.

Jag brukar i dessa möten med gymnasielevorna, oavsett om det är här i riksdagen eller hemma i Skåne, förklara att jag offrar otroligt mycket tid med min dotter för att vara här i riksdagen. Men jag är också här för hennes skull. Jag tycker om att förklara, framför allt för tjejerna i klassen, att det är otroligt viktigt att vi har en politik som står upp för att kvinnor ska kunna få bli vem de vill, älska vem de vill, klä sig hur de vill, jobba med vad de vill och så vidare. Sekunden senare brukar jag vända mig till de unga killarna i klassen och förklara att jag är riksdagsledamot också för deras skull. Som feminist är det otroligt viktigt att stå upp för både unga mäns och unga kvinnors rätt att få vara vem man vill. Jag är alltså här också för mina syskonbarn och för andra killar.

Vi vet tyvärr att lika tydligt som det är att unga tjejer mår dåligt, lika tydligt är det att vi också har stora hinder för mäns och killars mående. Destruktiva maskulinitetsnormer är tyvärr ett exempel på ett stort hinder. Det innebär att det finns osynliga regler som sätter snäva gränser för hur män ska vara eller bör vara. Det kan handla om förväntningar som att män ska vara starka, att de inte ska prata om känslor och att de ska vara oberoende. Detta är normer som inte bara skadar samhället och kvinnor utan också är otroligt skadliga för männen själva.

Ett exempel är den ensamhet vi ser bland männen. Jag nämnde i min interpellation att RFSU på den internationella mansdagen den 19 november släppte en rapport som visar att var sjätte man upplever sig inte ha någon att prata känslor med. Hemma i min region, Skåne, gjorde regionen en egen kartläggning som visade att så många som var fjärde man i Skåne upplever sig inte ha någon att prata med.

Detta är inte bara statistik. Detta är en berättelse om isolering, om att man inte känner att man har rätt att uttrycka sina känslor eller uttrycka sårbarhet. Vi vet också att denna ensamhet kan leda till psykisk ohälsa, precis som ministern var inne på.

Detta blir bland annat tydligt när det kommer till självmordsstatistiken. Två tredjedelar av dem som tyvärr tar sitt liv i Sverige är män. Varje självmord är såklart en tragedi som dock kanske hade kunnat förhindras om normerna tillät att fler män vågade prata om sina känslor eller vågade söka hjälp.

Destruktiva normer handlar också om ett våld som inte bara drabbar andra. Det drabbar inte bara kvinnor, barn och samhället utan också männen själva. Ofta är våldet ett sätt för unga män att hantera frustration och känslor som normerna annars förbjuder. I stället för att prata om sin smärta riktar man den utåt, mot andra, eller inåt, mot sig själv.

Detta är inte bara en fråga om svaghet hos individer, utan det handlar om strukturer som vi måste förändra. Som socialdemokrat vill jag se ett samhälle där män kan vara fria att uttrycka sina känslor och där kvinnor inte ska behöva leva med rädsla för våld. Vi måste leva i ett samhälle där alla får utrymme att vara den man vill vara.

Ministern nämnde i sitt svar att det är viktigt att vi jobbar brottsförebyggande både i skolor och på digitala plattformar. Jag håller med om detta. Min fråga till ministern blir därför: Vilka konkreta insatser har regeringen gjort eller ämnar regeringen presentera kring det förebyggande arbetet riktat mot just skolor eller digitala plattformar?

Anf. 53 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! Varmt tack, Anna Wallentheim, för den här viktiga interpellationen!

Destruktiva maskulinitetsnormer är en starkt bidragande riskfaktor såväl för våld i gängkontext som för mäns våld mot kvinnor. Den som har stereotypa uppfattningar i linje med traditionell maskulinitet och feminitet har en ökad benägenhet att utöva våld.

Destruktiva maskulinitetsnormer är destruktiva för hela samhället och för vår samhällsgemenskap. Begränsande könsnormer bidrar till att män utövar våld. De begränsar kvinnors rätt att leva tryggt och fritt från våld. De ökar också mäns utsatthet, precis som ledamoten Wallentheim sa här.

Jag är glad över det engagemang som jämställdhetsministern visar i frågorna, och jag vill särskilt knyta an till slutet av hennes anförande som adresserade det hedersrelaterade våldet och förtrycket. Det råder ingen tvekan om att problemet är omfattande och begränsar framför allt flickor men även pojkar på ett helt oacceptabelt sätt. Det är avgörande att samhället agerar kraftfullt mot alla typer av hedersrelaterat våld och förtryck.

Fru talman! Jag vill dock här i dag ta tillfället i akt och lyfta fram någonting positivt: min hemkommun Gävles stolthet Shanazi hjältar. Verksamheten är hämtad från Linköping och har tack vare modiga och engagerade kommunpolitiker i kombination med en helt outstanding verksamhetsledare, Rodin Hajo, kunnat bedrivas i Gävle sedan 2020, först i projektform men nu som permanent verksamhet.

Jag vet att jämställdhetsministern också intresserat sig för Shanazi hjältar, har träffat vårt gäng från Gävle och har koll på verksamheten. För åhörarna vill jag ändå beskriva hur vi jobbar i Gävle.

Shanazi hjältar är förebilderna som vågar se, höra och agera för att tillsammans skapa ett jämställt samhälle, fritt från hedersrelaterat våld och förtryck. Genom utbildning och arbete med förebilder vill hjältarna stärka unga killar och tjejer som lever i en hederskontext.

Shanazi hjältar är något man får ansöka om att vara med i. Under ett år jobbar de stenhårt med grupprocesser samtidigt som gruppen utbildas i jämställdhet, mänskliga rättigheter, demokrati och barnkonventionen. De ska sedan agera som positiva förebilder bland sina jämnåriga. Målet är att uppnå en attitydförändring bland unga män och kvinnor som lever i en hederskontext samt att på längre sikt minska våldet. Vi vet också att det ger resultat. Högskolan i Gävle har forskat på verksamheten och arbetet och påvisat mycket positiva effekter.

Som en av hjältarna uttryckte det: Om man är ute på havet med en båt och båten går sönder måste man ta upp båten på land för att kunna laga den. Shanazi är land för oss.

Jag och några partikamrater hade den stora äran att välkomna Rodin och killarna till riksdagen i mitten av november. Vi fick lyssna till livsberättelserna och vad Shanazi betytt för dem. Det lämnade ingen oberörd.

Flera av killarna jobbar nu inom skolan. Några är anställda på kvinnojouren Blålockan i dess arbete med machofabriken ute i skolor. Det är magiskt. Många vittnar också om hur kunskaper och attitydförändringar spridit sig till familj och vänner. Medan många av dessa killar har gått vidare till studier på högre nivå fortsätter de genom Shanazi hjältar att föreläsa på både skolor och fritidsgårdar.

Min fråga till jämställdhetsministern är om hon ämnar tillskjuta resurser och kunskapshöjande åtgärder för att Shanazi hjältar ska kunna bli ett nationellt projekt där fler ungdomar över hela landet kan utvecklas och bidra lika mycket som våra hjältar i Gävle gör.

Anf. 54 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag blir glad när jag hör interpellanten och ledamoten. Jag ser att det finns en samsyn kring vad jämställdhet handlar om. Jämställdhet handlar inte om att ställa kön mot varandra eller att främja ett kön på bekostnad av det andra. Jämställdhet är en samhällsfråga och någonting som alla vinner på när vi kommer framåt. Det är precis så vi måste se det här arbetet.

Om vi ska kunna komma framåt i arbetet måste vi se precis det som är uppe i denna debatt, nämligen hur destruktiva maskulinitetsnormer begränsar män och hur det blir en grogrund för flera av de samhällsproblem som vi hanterar. Bland annat mäns våld mot kvinnor och gängkriminaliteten har sin grund i den här problematiken.

Fru talman! Det finns tydliga indikationer på att det finns områden där vi kan bli mycket bättre när det gäller att se just män och mäns rättigheter. Vi ser att fler kvinnor än män söker vård för psykisk ohälsa, men samtidigt ser vi att det är dubbelt så vanligt med suicid bland män som bland kvinnor. Detta visar väldigt tydligt att vi har ett problem: Män vågar inte söka vård. Män ber inte om hjälp trots att de behöver det. Här behöver vi ha olika stödfunktioner för män.

När det gäller området våld i nära relationer har regeringen satsat på flera fronter. Vi har en stödlinje för våldsutövande män, Välj att sluta, där man kan få hjälp att hantera aggressivt beteende om man behöver det. Vi har också under mandatperioden startat en stödlinje för män som utsätts för våld. Även där ser vi att det finns män som behöver någon att prata med men som inte har det.

Det finns också andra jätteviktiga initiativ. Jag har besökt Mansjourn. Det är en viktig stödfunktion för män som behöver någon att prata med och som helt enkelt saknar någon att hantera sina problem tillsammans med.

I det här sammanhanget vill jag säga att jag delar synen på Shanazi hjältar. Det är en fantastisk verksamhet, som jag också har blivit otroligt inspirerad av. Jag tror verkligen att det är modellen framåt, att vi inte pratar om män och pojkar utan pratar med män och pojkar. Vi ska se vad som ligger bakom aggressivt beteende eller psykisk ohälsa hos män och hitta sätt att komma framåt i de frågorna.

När det gäller det förebyggande arbetet ser regeringen absolut skolan som en väldigt viktig plats för att bedriva det. Det är där vi har möjlighet att nå unga killar på ett tidigt stadium. Regeringen har bland annat gett ett uppdrag till Skolverket och Folkhälsomyndigheten att ta fram stödmaterial om sexualitet, samtycke och relationer. Det är en del i regeringens arbete med att föra upp de här frågorna till diskussion i skolan, så att vi kan få starkare och tryggare män och pojkar i framtiden.

Anf. 55 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Tack för svaret, ministern!

Vi vet att de destruktiva maskulinitetsnormerna påverkar alla delar av vårt samhälle. För unga pojkar är skolan och idrotten såklart otroligt viktiga forum. Och för unga män är det arbetsplatserna.

I skolan ser vi bland annat hur unga pojkar kämpar med att möta förväntningar som inte handlar främst om att lära och växa utan om att leva upp till en machokultur där tuffhet och dominans premieras. Vi vet att detta leder till sämre skolresultat för unga pojkar. Det finns också en större risk att de lämnar skolan utan fullständiga betyg. Även om det är över tio år sedan jag själv lämnade skolans värld får jag fortfarande skrämmande signaler om att detta snarare eskalerar än minskar.

Men samtidigt finns det också goda exempel. Runt om i Sverige hittar vi skolor som arbetar systematiskt med normkritik och med att ge unga pojkar utrymme att prata om känslor och reflektera över förväntningar som unga män måste nå upp till i dag. Detta visar att en förändring är möjlig. Men jag har många gånger mötts av att det är eldsjälarna inom skolan – lärare, elevhälsan och rektorer – som ser till att detta premieras i skolan snarare än att skolsystemet ger utrymme för det. Därför är det positivt att det finns ett uppdrag som handlar om att se till att detta stärks inom skolan.

Vi vet att det även inom idrotten finns en stor kamp mot machokulturen, som förstärks i omklädningsrum men också inom läktarkulturen. Det finns dock fantastiska initiativ, som Locker Room Talk. Där får unga spelare chans att lära sig om sjysta attityder och jämställdhet. Men vi vet att vi behöver fortsätta jobba mot de destruktiva normerna för att idrotten ska fortsätta vara en trygg plats för unga killar och en plats där man kan våga prata om känslor på ett positivt sätt.

Fru talman! Skolan och idrotten är viktiga för unga pojkar, men arbetsplatserna blir den kanske absolut viktigaste platsen när det gäller unga män. För många män är arbetet den enda platsen där man möter andra människor, och en öppen och inkluderande kultur kan göra stor skillnad för unga mäns psykiska hälsa. Därför är jag stolt över att det finns fack-

förbund och fackföreningar som tar otroligt stort ansvar för förändring på arbetsplatserna.

Till exempel Pappers arbetar nu tillsammans med RFSU för att utbilda skyddsombud i hur man ska främja psykisk hälsa och förhindra negativ jargong på arbetsplatserna. De har ett projekt som heter Hur är läget? som är ett verktyg för att kunna prata om känslor och stötta varandra.

Även Byggnads har tagit ett stort initiativ i detta sammanhang. Med kampanjen Stoppa machokulturen har de både uppmärksammat problem och skapat förändringar inom byggbranschen, där machokulturen varit särskilt stark eftersom det är en så mansdominerad bransch. Detta visar tydligt att skyddsombud, fackförbund och fackföreningar behöver få ökat stöd för att fortsätta arbeta med jämställdhet och skapa tryggare arbetsplatser för alla – kvinnor, män och även icke-binära.

Det här är några exempel som visar att vi kan förändra normerna, men det kräver långsiktighet och politisk vilja. Vi måste stärka skyddsombudens roll och värna fackföreningarnas arbete. Därför blir man orolig när det största partiet i regeringsunderlaget, Sverigedemokraterna, så sent som i helgen riktade skarp kritik mot till exempel LO.

Jag vill därför fråga ministern hur regeringen ser på arbetsplatsernas viktiga arbete när det gäller jämställdhet och att motverka destruktiva maskulinitetsnormer, kanske främst genom skyddsombuden och fackförbunden.

Anf. 56 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! Jag vill fortsätta knyta an till Shanazi hjältar men nu byta tema. När en grupp från Shanazi var på besök här i riksdagen hade jag förmånen att koka lunch tillsammans med killarna och diskutera livet och samhället i stort.

En av de första frågorna kom från Adam. Han frågade mig: Varför pratar ni politiker så lite om porren och hur den skadar unga? Därefter följde ett väldigt fint och viktigt samtal om vad gruppen såg bland vänner och i samtal på skolor. Det handlar om dopamineffekter och porrskadebeteende hos unga pojkar som upplever att de behöver allt grövre porrfilmer för att kunna känna lust och att skammen gör att det inte finns någonstans att vända sig.

I samtalet betonades såklart också främst tjejers totala utsatthet när det gäller övertalning eller tvång att gå med på saker mot sin vilja, på grund av porrens effekter i unga parrelationer. Jag lovade Adam att lyfta upp frågan i riksdagens kammare.

Visst har de rätt. Den här bilden bekräftas av såväl Jämställdhetsmyndigheten som ungarelationer.se. Vi måste göra mer när det gäller porrens skadeverkningar. Det handlar först och främst om de utsatta kvinnor och flickor som finns inom denna fruktansvärda industri. Men det handlar också om hur porren förstör och skadar pojkars sexualitet och att framför allt unga tjejer utsätts för påtryckningar eller rena övergrepp och grovt sex som de inte alls samtycker till.

Porren förstärker dessa destruktiva maskulinitetsnormer. Porren bidrar till objektifiering av flickor och kvinnor och glorifierar våld och övergrepp.

Är jämställdhetsministern beredd att ta tuffare tag mot porrproducenterna och göra insatser för att de utsatta flickorna ska kunna ta sig ur detta?

Anf. 57 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tar vid där ledamoten slutade och pratar om saker och ting som våra ungdomar får till sig genom sina skärmar. Där finns bland annat sociala medier och mycket som påverkar våra ungdomar. Influenser kan ha mer eller mindre skadliga budskap och bygga upp skadliga ideal.

Men jag är glad att riksdagsledamoten också lyfter fram porrskadebeteende. Vi lever i en värld där vår ungdomsgeneration har obegränsad tillgång till pornografi, även våldspornografi. Jag såg redan i mitt tidigare arbete som åklagare en ungdomsgeneration som har fått en normaliserad syn på exempelvis våld som en naturlig del av ett sexuellt samliv. Och vi ser att skador på grund av exempelvis strypvåld ökar i unga relationer.

Detta är en fråga som vi behöver ta på väldigt stort allvar. Vi har ett stort jobb att göra, bland annat när det gäller att informera ungdomar och inte minst att prata med föräldrar och lärare och få upp medvetenheten om detta.

Porren är en del i uppdraget vi har gett till Skolverket och Folkhälsomyndigheten. Men vi behöver såklart också fortsätta titta på skärmarna generellt och hur vi på olika sätt kan arbeta med den frågan. Där utesluter jag inga åtgärder framåt.

Jag tror också att det är viktigt att titta på hur man gör i andra länder. Exempelvis Norge har intressant politik när det gäller att begränsa skadeverkningar på grund av skärmar.

Låt mig återgå till frågan om bakgrunden till att vi får skadliga mansideal och att vi behöver jobba från flera olika fronter.

En sak som vi alla kan göra är att tänka att det spelar roll hur vi pratar om killar och män. Jag anser självklart att vi aldrig på något sätt ska spela ned förövares ansvar när det gäller våldsbrott eller sexualbrott. Samtidigt tror jag att det i alla sammanhang är dåligt och farligt att ge kollektiv skuld till olika grupper i samhället oavsett om det är baserat på etnisk tillhörighet eller kön.

Kollektivt skuldbeläggande av män, i det här sammanhanget, bidrar till att förstärka normer om att män är farliga, onda och något som kvinnor måste skyddas från. Det är helt fel ansats. Vi behöver se detta som en jämställdhetsfråga som är viktig för både kvinnor och män. Och om vi framför allt ska få resultat kan vi inte jobba med att skydda kvinnor från män utan måste se grunderna till att män slår och är aggressiva och att män i vårt samhälle ofta också mår väldigt dåligt, vilket vi behöver arbeta med.

Arbetsplatsernas insatser är absolut något som vi också behöver rikta in oss på. Vi ser arbetsplatser som en arena där olika machoideal göds. Det är något som arbetsgivare behöver jobba med. Även insatser för att bryta segregationen på arbetsmarknaden är viktiga som en pusselbit i arbetet, eftersom arbetsplatser med jämnare könsfördelning är en viktig arbetsmiljöfråga i detta avseende.

Anf. 58 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Som politiker har vi ibland en tendens att tro att vi måste uppfinna hjulet igen. Under debatten har det kommit fram flera goda exempel på viktiga insatser mot destruktiva maskulinitetsnormer. Min kol-

Svar på
interpellationer

lega Sanna Backeskog nämnde Shanazi hjältar, som är en fantastisk verksamhet. Inom idrotten har vi Locker Room Talk, något jag tycker är viktigt. Fackföreningar och fackförbund jobbar med arbetsplatserna. Det finns alltså flera goda exempel.

Något som ibland skrämmar mig är att när vi politiker tror att vi måste uppfinna hjulet igen försvinner resurserna till de här viktiga förebyggande insatserna för att vi vill satsa på något nytt i stället för att stärka det som redan finns. Vi får aldrig glömma att det finns otroligt många människor i vårt samhälle som gör viktiga insatser för att bekämpa dessa normer.

Som en sista del av mitt anförande vill jag ta upp en annan sak. När man väljer att sänka skatten för några är det alltid någon annan som måste betala. Jag ser ju att de destruktiva maskulinitetsnormerna förstärks av ojämlikhet och ökade klyftor, något som även forskningen har visat. När välfärden monteras ned och trygghetssystemen urholkas drabbas de utsatta ännu mer. Fler pojkar lämnas utan stöd i skolan, fler män fastnar i ensamhet och fler kvinnor riskerar att utsättas för våld.

Regeringens skattesänkningar för bland annat de rikaste hotar just nu vår välfärd, och jag anser att välfärden kanske är vårt absolut starkaste verktyg för att bryta dessa destruktiva normer. Skola, vård och omsorg måste prioriteras för allas skull. Ett jämlikt samhälle är inte bara rättvist, utan det är också tryggare och starkare för alla. Vi vet att vi genom vår välfärd kan uppmärksamma de unga män och pojkar som inte vågar prata om känslor, som riskerar att falla in i brottslighet och så vidare. Därför uppmanar jag regeringen att göra fler och större satsningar på välfärden.

Anf. 59 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag vill tacka interpellanten och ledamoten för en viktig diskussion. Det är väldigt viktigt att ha denna ansats när vi pratar om jämställdhetsfrågor. Det passar extra bra nu när vi nyligen hade internationella mansdagen. Då var jag noga med att påpeka att jag är hela Sveriges jämställdhetsminister. Det är en sådan ansats vi behöver ha i jämställdhetsarbetet.

Regeringen kommer att fortsätta arbeta med frågor som rör pojkar och män – både för deras skull och för kvinnors och flickors skull. Detta är en viktig samhällsfråga och något som vi på olika sätt kommer att fortsätta hitta kreativa lösningar för så att vi kan komma framåt. Samtidigt välkomnar vi såklart alla initiativ från civilsamhället och andra aktörer som också är viktiga pusselbitar i arbetet.

Jag tackar för debatten.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2024/25:115 om Sveriges informations- och cybersäkerhetsstrategi

Anf. 60 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Markus Selin har frågat civilministern när en ny informations- och cybersäkerhetsstrategi kommer att vara på plats, om han har gjort någon analys av vilka behov den nya strategin ska lösa och om civil-

ministern i så fall kan redogöra för resultatet av analysen. Markus Selin har även frågat vilka konkreta steg civilministern och regeringen avser att ta för att förse den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet med en tydlig vision, mätbara mål och ansvarsfördelning.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Markus Selin har tidigare ställt samma frågor till mig, vilka jag besvarade den 9 november 2023. Cybersäkerhetsarbetet står högt upp på regeringens agenda, och en ny nationell strategi för cybersäkerhet är under framtagande. I det arbetet ingår att beskriva regeringens viljeinriktning för arbetet de kommande åren och Sveriges cyberekosystem samt att besluta om en uppföljbar handlingsplan vars resultat kommer att inventeras och analyseras utifrån kvalitativa och kvantitativa indikatorer. Regeringens målsättning är att strategin ska beslutas under de kommande månaderna.

Strategin bygger på en omfattande hot- och sårbarhetsanalys samt nära dialoger med nyckelaktörer från både offentlig och privat sektor. Under slutet av 2023 genomfördes ett antal workshoppar där bransch- och intresseorganisationer samt ett antal offentliga organisationer deltog. Parallellt genomfördes även dialoger med ett antal enskilda aktörer. Baserat på dessa har en analys gjorts av vilka behov strategin har att möta. På så vis säkerställer regeringen att strategin möter Sveriges specifika behov och utmaningar.

Det är av stor vikt att förstärka cybersäkerheten i samhället och få till ett välfungerande samarbete mellan nyckelaktörer inom cybersäkerhetsområdet.

Regeringen har ett stort arbete att göra efter att cybersäkerhet har varit en bortprioriterad fråga under alltför lång tid, men denna regering visar nu tydligt att dessa frågor är en prioritet. Den nya cybersäkerhetsstrategin utgör naturligtvis en viktig del i detta arbete, men regeringen har tagit flera initiativ för att stärka Sveriges cybersäkerhet och överväger kontinuerligt nya åtgärder.

I budgetpropositionen för 2025 föreslår regeringen en satsning på 196 miljoner för att stärka informations- och cybersäkerhetsarbetet i det svenska samhället. Satsningen är den största satsning på det nationella cybersäkerhetsarbetet som regeringen hittills genomfört. Regeringen har även beslutat att Nationellt cybersäkerhetscenter, med uppgift att utveckla och stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot och andra it-incidenter, från och med den 1 november i år ska finnas hos FRA samt att regeringen ska utse centrets chef. Detta är ett led i att skapa ett nytt och starkare nationellt cybersäkerhetscenter.

Vårt arbete för att höja den nationella cybersäkerheten fortsätter.

Anf. 61 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Bohlin för svaret.

Jag går rakt på sak. Jag tycker att den SD-stödda M-KD-L-regeringen sköter det här med cybersäkerhet ganska dåligt. Precis som statsrådet Bohlin sa stod jag här och ställde samma frågor för 13 månader sedan.

Är det något parti i den här regeringen som i synnerhet haft en hög svansföring i synen på informations- och cybersäkerhet är det just Moderaterna. Jag har tagit del av Moderaternas kommittémotioner från både hösten 2020 och hösten 2021. Man kom i regeringsställning hösten 2022.

Man lade fram en regeringsförklaring för 777 dagar sedan. För ett och ett halvt år sedan var det en handfull ministrar i regeringen, inklusive statsministern, som talade om vikten och behovet av en strategisk cyberpolitik.

Fru talman! Nu står vi här igen. Åren går. Vi kan gå tillbaka till när den socialdemokratiskt ledda regeringen beställde en stor cybersäkerhetsutredning. Den levererades i juli 2021. Det lilla den här regeringen har kunnat åstadkomma står beskrivet redan där. Jag skulle faktiskt kunna gå så långt som att säga att det lilla den här regeringen har gjort i fråga om cybersäkerhet är arv från de socialdemokratiskt ledda regeringarna och direkta effekter av vad de utfört.

Detta har egentligen inte direkt med frågan att göra, men jag har respekt för att statsrådet Bohlin både i det muntliga och i det skriftliga svaret lyfter fram de stora budgetsatsningarna. Men, fru talman, alla partier i riksdagen står bakom de här budgetsatsningarna. Det finns ingen som säger emot. Vi står i den största säkerhetspolitiska krisen sedan andra världskriget. Ja, vi måste investera massivt både i det militära och i det civila försvaret. Här ingår naturligtvis även cybersäkerheten.

Fru talman! Vad handlar det här då ytterst om? Låt mig ge ett brutalt exempel: patologiska förändringar i höger bröst. Så står det i en av de 10 000 journaler som är på vift i cyberetern just nu. De här 10 000 journalerna kommer från Sophiahemmet, en liten promenad härifrån. Och det här gäller inte bara gemene man och vanliga medborgare. Det handlar till och med om kontaktuppgifter och personuppgifter till kända personer i ledande ställning.

Fru talman! Jag kan fortsätta: Munkfors, Härjedalen, Bjuv, Vellinge, Kalmar, Bjurholm, Norrköping, Kalix, Region Västerbotten, Region Uppsala – listan kan göras lång över kommuner och regioner som har drabbats mycket hårt av cyber- och it-attacker. Låt oss lägga till Svenskt Näringslivs rapport, som säger att vart tredje företag drabbades av cyberattacker förra året. Nyligen var det Kumla som fick lägga ned all sin verksamhet. Sveriges Radio P4 rapporterade att man helt enkelt fick återgå till penna och papper.

Fru talman! Det är den här verkligheten vi är i nu, och vi väntar fortfarande på Moderaternas och regeringens cyberstrategi.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

Anf. 62 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Det är naturligtvis i grunden bra att ledamoten Markus Selin är mycket engagerad för en stark cybersäkerhet. Problemet är att han helt och fullt ser bort från den situation vi kommer ifrån.

Markus Selin nämnde den tidigare regeringens cybersäkerhetsstrategi. Låt mig påminna Markus Selin om vad vi kom till när vi tog över regeringsmakten. Vi kom till en riksrevisionsrapport som riktade svidande kritik mot just den cybersäkerhetsstrategi som den tidigare regeringen beslutade om.

Man konstaterar i rapporten att den inte lever upp till bästa praxis i jämförelse med internationell standard. Man konstaterar att strategin i sin helhet har lett till en svag styrning från regeringens sida, ett ofungerande nationellt cybersäkerhetscenter etcetera. Man underkänner helt den cybersäkerhetspolitik som har bedrivits 2017–2022.

Det är detta återtagande som regeringen har haft att börja från. Vi har inte direkt suttit sysslolösa under de 13 månader som har förflutit sedan vi sågs och diskuterade den här frågan i kammaren senaste gången. Vi lägger nu sista handen vid en nationell cybersäkerhetsstrategi som kommer att vara någonting helt annat än den hyllvärmare som den tidigare regeringen beslutade om.

Vi har under den här tidsperioden också skärpt kraven i ett hundratal regleringsbrev för myndigheter för att de ska komma upp på banan med sina respektive cybersäkerhetsarbeten. Vi har i grunden gjort om det nationella cybersäkerhetscentret, som var dåligt fungerande. Det hade alla de brister som konstaterades i Riksrevisionens rapport. Detta görs nu om, samtidigt som vi genomför de största satsningar på cybersäkerhet som någon regering har gjort.

Det är naturligtvis i grunden bra att oppositionspartierna ansluter sig till regeringens politik. Men den utestående frågan blir: Om det fanns en insikt om att problemet var så här stort, varför gjorde då inte föregående regering någonting åt frågan? Varför lät man Sverige hamna på efterkälken i arbetet med cybersäkerhet så till den milda grad att Riksrevisionen riktar mycket amper kritik mot det cybersäkerhetsarbete som historiskt har bedrivits?

Regeringen arbetar nu systematiskt och metodiskt för att på bredden stärka Sveriges förmåga till en bättre cybersäkerhet. Det innefattar bland annat en ny cybersäkerhetslagstiftning som kommer att komma på plats under nästa år och som kommer att ställa högre och mer omfattande krav på fler aktörer i samhället för att undvika den typ av situationer som Markus Selin ger exempel på.

De är naturligtvis i grunden oacceptabla. Men de belyser också det som är centralt här. Varje enskild aktör har ansvar för den egna cybersäkerheten och för den egna kontinuitetsplaneringen.

Anf. 63 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! Biobiljetter som inte går att köpa. Urnor och kistor som får läggas på vänt. Löneutbetalningar som inte sker i kommun efter kommun och region efter region.

Svar på
interpellationer

Fru talman! Det är bara en tidsfråga innan detta på allvar kommer att drabba liv och hälsa – svenska liv och svensk hälsa. Sverige sticker ut. Cyberattackerna ökade med 165 procent förra kvartalet, fru talman. Sverige sticker ut med den kraftigaste ökningen i hela Europa.

Vi kommer från en tid där i synnerhet Moderaterna, som i dag är regeringsparti, både hösten 2020 och hösten 2021 talade om vikten av strategisk cyberpolitik. Den är nästan lite tragikomiskt, ursäktat uttrycket, att läsa de gamla handlingarna och idéerna i dag. Det är lite pompösa ord: En strategi ska innehålla MÅL, MEDEL och METOD.

Det blir lite komiskt att lyssna på statsrådet Bohlin när han talar om hur vi ligger till i världen. Jag lyssnade på frågestunden i torsdags. Det är därför jag ställde interpellationen till vår digitaliseringsminister, som Carl-Oskar Bohlin påpekade är vår civilminister Erik Slottner, Kristdemokraterna. Han vill inte svara.

Vår digitaliseringsminister vill inte svara. Det går som en röd tråd med oredan och hur svårt det är att ställa regeringen till svars när det gäller informationshantering och digitalisering.

Jag lånar ord från statsrådet Erik Slottner själv i torsdags: ”Vi har väl aldrig haft en regering som har jobbat så här engagerat och aktivt med digitaliseringsfrågorna och frågorna om artificiell intelligens som nu. Jag sover inte dåligt om nätterna med dåligt samvete för detta.” Detta sades i torsdags. Jag med många sover dåligt om nätterna, fru talman, i det läge vi nu är.

Återigen: Statsrådet Bohlin kan vifta hur mycket som helst med Riksrevisionens rapport som kom i fjol. Jag har all respekt för Riksrevisionens arbete. Men Riksrevisionens arbete är 82 sidor text som egentligen belyser bristen på strategi.

Vill man förkovra sig ordentligt – vilket jag rekommenderar statsrådet Bohlin att göra på allvar – ska man titta i den stora cybersäkerhetsutredning som vi socialdemokrater beställde och fick ta hand om. Det är 537 sidor. Här lyfts allting fram.

Det statsrådet Bohlin hävdar skulle vara från någon högerregering eller en moderat idé är inte det. Han talar om ett nationellt cybersäkerhetscenter 2.0, eller vad statsrådet döper det till i svaret på interpellationen. Det står också beskrivet redan i juli 2021 i den stora cybersäkerhetsutredningen. Jag skulle kunna stå här och citera ur papperen rakt upp och ned.

Min poäng är att ingenting är nytt. Var är strategin, fru talman? Det var därför jag stod här i kammaren för 13 månader sedan. Jag citerade då ur Lewis Carrolls bok från 1865. ”Om du inte vet vart du ska spela det heller inte någon roll vilken väg du tar.” Det är kattens svar i Lewis Carrolls bok *Alice i Underlandet*.

Anf. 64 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Att man gormar och går på gör inte att man har rätt i sak. Det som sägs i Riksrevisionens rapport är att det råder brist på strategi. Då pekar man på tidsperioden från 2017 till oktober 2022. Man dömer ut den strategi som antogs av den regering som Markus Selin själv var ett regeringsunderlag till.

Allt detta åtgärdar vi nu. Jag står inte här och säger det för att skylla ifrån mig. Jag bara konstaterar att för att veta var vi är någonstans måste man förstå var vi kommer ifrån. Vi kommer ifrån en situation där de här frågorna, på grund av ointresse eller för att andra frågor prioriterats, har legat för fåfot under väldigt lång tid. Det har naturligtvis gjort att Sverige har kommit på efterkälken.

Vi tog tag i alla dessa surdegar. Vi tog tag i slutsatserna och kritiken från Riksrevisionen. Det fick oss att landa i slutsatsen att vi behöver ha en helt annan inriktning på strategin och att strategin måste bli bra. Ledamoten har fått svar: Den här strategin kommer att komma i absolut närtid. Jag ser fram emot att få diskutera strategin och det materiella innehållet i den när vi har den framför oss. Det blir dock lite förmätet, fru talman, när en ledamot i Sveriges riksdag står och kritiserar en strategi han ännu inte har sett innehållet i.

Tyvärr följer det ju ett återkommande modus från oppositionen, det vill säga att man är emot för att vara emot och att man inte är så intresserad av sakinnehållet. Innan ledamoten dömer ut strategin vore det klädsamt om han ville ta del av den. Det är naturligtvis också min förhoppning att Markus Selin avser att göra detta – att läsa den från pärm till pärm och därefter återkomma med eventuella synpunkter. Jag hoppas att vi då kan diskutera dem i konstruktiv anda.

Anf. 65 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! I 777 dagar har den här regeringen nu styrt Sverige. Jag har hört en hel del om att den här cyberpolitiken skulle vara historisk, den största satsning som regeringen har gjort, en kraftfull omläggning, ny och banbrytande – och att det här var en bortprioriterad fråga för oss socialdemokrater! Jag menar, när kommer ödmjukheten in i bilden?

Fru talman! Jag kan svara på en sak. Vi förlorade valet hösten 2022. Det var väl det vi gjorde, men vi hade ångan uppe. Den här regeringen pausade. Allt här, hela ramverket, är socialdemokratisk politik: Nationellt cybersäkerhetscenter, Myndigheten för digital förvaltning, alltså Digg, Myndigheten för psykologiskt försvar och Myndigheten för totalförsvarsanalys.

Digitaliseringsstrategin som vi diskuterar nu skulle vi självklart uppdatera och revidera löpande, speciellt med tanke på det världsläge vi har och på att antalet cyberattacker ökade med 165 procent förra kvartalet. När urnorna och kistorna står på vänt, fru talman, är det väl dags att åtminstone fundera på att vara lite ödmjuk!

För 13 månader sedan stod vi här och debatterade den här frågan. Vad är problemet? Jag tror att det handlar om självinsikt i stället för ödmjukhet. Jag skulle vilja tro att det inte var så lätt. Den förra socialdemokratiska strategin var förmodligen tämligen applicerbar. Då hade Moderaterna dock drivit upp ett sådant tonläge, och nu är man fast i den rävsaxen.

Fru talman! Jag ser fram emot att få se den här cybersäkerhetsstrategin, som mer eller mindre riskerar liv och hälsa.

Anf. 66 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Markus Selin drar två slutsatser, om jag uppfattar honom och hans tirad mot regeringen korrekt. Den första är att den tidigare cybersäkerhetsstrategin var tämligen applicerbar, och den andra är att en ännu

inte beslutad cybersäkerhetsstrategi hotar liv och hälsa. Det är rätt häpnadsväckande att stå och lyssna på detta i Sveriges riksdags kammare.

Orden jag fällde om den tidigare cybersäkerhetsstrategin var ju inte mina utan Riksrevisionens. Det är alltså Riksrevisionen som har dömt ut den tidigare cybersäkerhetsstrategin. Vad gäller fähigheten i den kommande cybersäkerhetsstrategin tror jag att det vore anständigt att åtminstone vänta tills den kommer innan man gör en bedömning av kvaliteten i själva strategin.

Fru talman! Jag kan glädja Markus Selin med att berätta att den kommer i närtid. Han kommer alldeles strax att få läsa denna cybersäkerhetsstrategi. Jag ser fram emot en ny debatt då, men att stå här i talarstolen i Sveriges riksdag och föra något slags pseudodiskussion om innehållet i en produkt som ännu inte är beslutad blir ju rätt märkligt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2024/25:116 om näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiskt försvar

Anf. 67 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Markus Selin har frågat mig om jag tänker ta några initiativ för att stärka näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiska försvar, och i så fall vilka. Markus Selin har även frågat vilka initiativ jag avser att ta för att klargöra hur försörjningskedjorna ska kunna bestå eller byggas och för att tydliggöra förhållandena mellan stat, näringsliv och myndigheter i händelse av kris eller krig.

Låt mig säga att vi befinner oss i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Det rasar ett krig i Europa, och Försvarsberedningen konstaterade redan 2017 att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Samhällets aktörer måste således vidta åtgärder för att kunna möta och hantera ett väpnat angrepp.

Regeringen kraftsamlar nu för att bygga ett starkt totalförsvar och skapa en bättre balans mellan civilt och militärt försvar. I den nyligen presenterade totalförsvarspropositionen gav regeringen inriktningen för totalförsvarets uppbyggnad de kommande sex åren. Det handlar om historiska satsningar på 173 miljarder extra till det militära försvaret och 37 ½ miljard extra till det civila försvaret. Med försvarsbeslutet på plats ligger vägen utstakad för att bygga faktisk förmåga.

Uppbyggnaden av det civila försvaret måste ske skyndsamt och i nära samarbete med näringslivet. Privat-offentlig samverkan är en grundläggande förutsättning för att stärka vår förmåga, inte minst inom försörjningsberedskapen. Som ett led i arbetet med att stärka samverkan mellan privata och offentliga aktörer har regeringen inrättat det tvärsektoriella näringslivsrådet. Det är ett forum för ömsesidigt informationsutbyte och rådgivning i frågor av gemensam vikt för näringslivet, arbetstagarorganisationerna och staten avseende totalförsvar och krisberedskap. Sju möten har hittills genomförts, och rådet utvecklas fortlöpande.

En annan åtgärd som regeringen vidtagit är att tillsätta en nationell rådgivare för att stödja regeringens arbete med att stärka svensk försörjningsberedskap och stödja näringslivets beredskapsplanering, bland annat genom att bidra till utvecklad samverkan mellan statliga aktörer och näringslivet för att skapa ett starkt totalförsvar.

I totalförsvarspropositionen redogör regeringen för hur det ekonomiska försvaret ska förstärkas och utvecklas. En central uppgift blir att inrätta en struktur där Sveriges behov av försörjningsviktiga varor och tjänster kan identifieras som en del i uppbyggnaden av försörjningsberedskapen. I juli 2024 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen om näringslivets försörjningsberedskap. Utredningen ska nu även analysera och redogöra för hur avtal om inköp av varor och tjänster för att trygga försörjningsberedskap kan ingås för att skapa en effektiv, enhetlig, förutsebar och långsiktig försörjning av samhällsviktiga varor och tjänster.

Utifrån den stabila och långsiktiga grund som totalförsvarspropositionen utgör kommer regeringen tillsammans med näringslivet att fortsätta bygga ett starkt ekonomiskt försvar och en robust försörjningsberedskap.

Anf. 68 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Bohlin för svaret. Jag ska gå rakt på sak och börja med vad jag, och vi socialdemokrater, tycker. Vi socialdemokrater vill se en ny myndighet för utveckling och uppföljning av näringslivets försörjningsberedskap och ekonomiska försvar.

Det här kan jag argumentera för, fru talman, men låt mig lyfta blicken och göra det ordentligt. Världshaven täcker 70 procent av jordens yta. Global sjöfart transporterar mellan 80 och 90 procent av världens handlade varor, och detta gäller även Sverige.

12 procent av världens varor går via Suezkanalen. För ett par år sedan gick ett fraktfartyg på grund i kanalen, och det blev förstoppning. Denna förstoppning drabbade Sveriges industriproduktion ganska hårt och brutalt. Det slutade till exempel med att Scania i Södertälje, som tillverkar en av världens bästa lastbilar, fru talman, fick stoppa sin produktion, bara för att ett fraktfartyg gick på grund i Suezkanalen, något som fick följdverkningar.

Fru talman! I fjol kom 55 procent av Sveriges bnp från export. Sverige är ett mycket exportberoende land i Europas ena hörn, och 80 procent av det vi håller på med i Sverige sköts av privata företag. Det är egentligen grunden till att vi står här och debatterar detta i kväll. När 80 procent av vår bnp kommer från privata företag kan vi, genom att studera vad som nu sker i vår stökiga omvärld, med lite fantasi börja skönja vad som kommer att hända med Sverige i en större kris eller i krig.

Detta är anledningen till att vi har föreslagit att man snabbt ska utreda en ny myndighet för ekonomiskt försvar och försörjningsberedskap. Försvarsberedningen tar i sin delrapport *Kraftsamling* från 2023 upp lite av det som statsrådet Bohlin var inne på, nämligen att det saknas en struktur för utrikeshandel och försörjning av industrivaror. Statsrådet Bohlin tangerar detta, men jag sätter spetsen på industrivaror och utrikeshandel.

Jag kan inte låta bli att bli lite ideologisk och kommer nu fram till antalet myndigheter. Det nämns faktiskt ganska mycket, och statsrådet Bohlin är också inne på det. Jag har full respekt för att det sker mycket i världen just nu. I totalförsvarspropositionen kunde jag inom sakområdet ekono-

miskt försvar läsa att det finns fyra utredningar, varav många liknar varandra. Lite hänvisningar till EU har jag också tagit del av, och sedan ska en särskild utredare bli nationell rådgivare.

Det är lite intressant, för man råkar faktiskt glömma att det finns ett förslag från en utredning om just en ny myndighet för våra industrivaror som ska stärka vår beredskap.

Anf. 69 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag uppfattade ingen fråga i ledamotens inlägg, men låt mig ändå säga att regeringen gör en hel del saker för att stärka försörjningsberedskapen i Sverige. Jag nämnde några av dem i inledningen.

Låt mig konstatera i lite djupare detalj att den civila ram som nu kommer på plats, när riksdagen förhoppningsvis antar regeringens föreslagna proposition för totalförsvaret, ger möjlighet till förstärkt försörjningsberedskap inom respektive sektor – inom hälso- och sjukvården, där den som bekant saknades under pandemin, och inom livsmedels- och vattenförsörjning, där vi kommer att återkomma med mer preciserade förslag längs vägen.

Den ekonomiska planeringsramen ger förutsättningar för mer försörjningsberedskap. Är vi i mål? Absolut inte. Det finns fortfarande utestående pusselbitar.

Jag tror att Markus Selin möjligen blandar ihop det lite grann när han läser i totalförsvarspropositionen, för det som diskuteras är en ny sektor för bland annat utrikeshandel och industrivaror. Det är en fråga som regeringen arbetar vidare med, vilket jag tror framgår i propositionen.

Det är, fru talman, inte unikt att svaret på ett av Socialdemokraterna definierat problem är en ny myndighet. Jag säger inte att det per automatik alltid är fel, men ganska ofta är det kanske inte svaret på alla samhällsproblem. Det vi försöker vinnlägga oss om är att inte tappa operativ förmåga eller styrfart.

Ibland kan det naturligtvis vara rätt att inrätta nya myndigheter, men erfarenheten är entydig såtillvida att den visar oss att från det att man bestämmer sig för att starta en ny myndighet till dess att man har operativ förmåga har det förflutit ett antal år. Det är tid som regeringen bedömer helt enkelt inte finns.

Vi väljer att arbeta vidare inom befintliga strukturer för att kunna se en linjär och successiv förmågetillväxt, just därför att tiden är knapp och angelägenheten att komma framåt i detta är mycket stor. Därför väljer vi att göra på det sätt som jag nu har redogjort för.

Anf. 70 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! Nej, jag tror inte att jag har missförstått något. Jag lade ned uppemot två minuter på att förklara läget, att 80 procent av det vi håller på med här i Sverige sköts av privata företag och att 55 procent av vår bnp kommer från export. Det är precis vad jag utgår ifrån, så nej, jag har inte missförstått något.

När jag läste på sidan 127 i totalförsvarspropositionen om delbetänkandet SOU 2024:19 slog jag upp det och läste vad som står där. Jag läser alltså inte bara vad regeringen skriver, utan jag kollar även i källorna.

Regeringen duckar här, rakt upp och ned. I det delbetänkande jag nyss nämnde pekas en ny myndighet för industripolitik ut. Där finns till exempel fraser som ”Industrin sysselsätter över 800 000 personer i Sverige”. Det är ett rakt erkännande av att Sverige är ett exportberoende industriland. Det är det här som jag och Socialdemokraterna har tagit fasta på.

Finland har löst det på ett konkret sätt. Vi kan titta på det. Där finns Försörjningsberedskapscentralen. Jag har själv varit där och hälsat på, och det är magnifikt. Det är ett statligt verk. Där jobbar visserligen bara 75 personer i dag, men det är ju detta vi är ute efter egentligen, enkelt uttryckt.

Där finns allt från samordning, beredskapsarbete, import, export, säkerställande av funktioner och uppföljning av den internationella utvecklingen. Det var därför, fru talman, jag inledde med att prata om Suezkanalen och båten som gick på grund. Det är lätt hänt, och det är skört. Sedan kan vi stå här och dividera om huruvida vi har 10 eller 11 beredskapssektorer eller 61 myndigheter med utpekade roller.

Vi socialdemokrater tror inte på detta. Det går ju inte. Vi tror inte att detta i dag kommer att lösa det problem som jag just har formulerat, nämligen att 80 procent av det vi gör i Sverige i dag sköts av privata företag och att 55 procent av vår bnp kommer från export. Vi kommer att få problem, fru talman. Det är därför jag står här och vädrar min lilla oro, för det kan gå fort. Det räcker med ett skepp som går på grund. Det var lite bakgrundsmaterial.

Jag ska gå tillbaka till det ideologiska som jag gjorde lite reklam för i mitt första anförande. Statsrådet Bohlin förekom mig, för jag är inne på precis samma spår. Jag har märkt de senaste åren, rent politiskt, att antalet myndigheter i Sverige har blivit en valör, en valuta.

Förmodligen, om man vill satsa mer på skattesänkningar till dem som redan har mycket, låter det bra att säga att det egna partiet är effektivt och kan reducera antalet myndigheter. Men då kan vi hamna i det läget, fru talman, att vi bygger jättekolossal av myndigheter där vi kan använda begrepp som suboptimering och liknande dyra enheter. Sedan kan man diskutera om vi ska hålla på med detta och investera 10 miljoner kronor i namnbyten hit och dit. Detta kan man också hålla på och rannsaka och vrida och vända på.

Mina frågor kvarstår alltså. Jag får väl be statsrådet Bohlin om ursäkt ifall jag var otydlig, men frågorna är: Vad är det som ska styra upp relationen mellan stat, näringsliv och myndigheter – det som statsrådet Bohlin har föreslagit både muntligt här och i den skriftliga redovisningen? Kommer vi att kunna kompensera i kris och krig? Ytterst handlar det här om att vi inte kan hålla uppe folks försvarsvilja om vi inte har ekonomisk stabilitet i samhället, fru talman. Det kommer inte att gå.

Anf. 71 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Man får säga att Markus Selin spretar lite i sina anföranden. Det är lite svårt att följa med och se vad den röda tråden egentligen är.

Påståenden staplas ovanpå anekdotiska fakta som jag i och för sig inte har några invändningar emot – det är helt korrekt att Sverige är ett exportberoende land, det är helt korrekt att sjöfarten är av stor betydelse för Sverige och det är helt korrekt att näringslivet har en instrumentell roll i vårt

totalförsvaret. Allt det där är helt korrekt, men det är möjligen lite svårt att urskilja konturerna av de ord som Markus Selin staplar på varandra.

Låt mig dock ändå försöka att efter bästa förmåga svara på den fråga som ställdes alldeles i slutet av inlägget. Svaret är att vi tillsätter en ekonomisk planeringsram för det civila försvaret, som inom sig även kommer att möjliggöra en förstärkt försörjningsberedskap inom respektive sektor – reservdelar, materiel och förnödenheter – som bygger robusthet och redundans i systemet.

Vi har gett MSB och Socialstyrelsen i uppgift att ta fram en pilotstudie för en försörjningsanalys av en sektor. Vi har parallellt med detta gett MSB i uppdrag att ordna en nationell kontaktpunkt för produktionsomställning för att kunna facilitera den typ av händelser som vi såg under pandemin. Då ställde näringslivet om med all sin kraft, men det offentliga Sverige hade svårt att facilitera en point of contact på ett ändamålsenligt sätt.

Vi delar dock inte den socialdemokratiska bedömningen att en ny myndighet per automatik löser det här problemet. Ja, vi kommer att titta på frågan om fler beredskapssektorer. Ja, vi kommer att titta på frågan om att myndigheter som i dag inte är beredskapsmyndigheter kanske behöver bli beredskapsmyndigheter för att vi ska komma framåt så snabbt och effektivt som möjligt.

Anf. 72 MARKUS SELIN (S):

Fru talman! Jag har respekt för att det finns väldigt mycket att göra inom det här området, men som strukturen ser ut nu är jag inte trygg med att vi kommer att lösa det här – inte alls. Av det som görs i Sverige görs 80 procent av privata företag, och 55 procent av vår bnp kommer från exporten. Sverige sticker ut jämfört med motsvarande länder i OECD. Att man då börjar justera lite hit och lite dit gör mig inte trygg.

Jag följer också vad Svenskt Näringsliv själva säger – det finns mycket skrivet på internet, om man vill ta del av det – och Svenskt Näringsliv verkar inte heller vara med på vagnen som det ser ut nu. Vi måste skyndsamt ta tag i det här.

Jag har fångat några citat som sticker ut. ”Trots att viktiga planeringsförutsättningar fortfarande saknas”, står det i Svenskt Näringslivs rekommendationer från i februari. Man skriver också: ”Företags och myndigheters samarbeten inom totalförsvaret kan och måste konkret utvecklas.” Jag tar ett citat till, fru talman: ”Samarbete mellan företag och myndigheter behöver organiseras annorlunda än myndighetssamverkan mellan myndigheter.”

Så här kan vi hålla på, fru talman. Jag hoppas att statsrådet Bohlin har fångat upp någon ytterligare fråga – och kanske till och med fått lust att ge något potentiellt nytt svar.

Anf. 73 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Fru talman! Jag får säga som jag sa tidigare och den här gången stanna vid det: Jag uppfattar faktiskt ingen ytterligare fråga från riksdagsledamoten Selin.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2024/25:57 Bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård

Skrivelse

2024/25:56 Riksrevisionens rapport om fastställande av identitet vid statliga myndigheter

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition och skrivelse skulle förlängas till och med *fredagen den 17 januari 2025*.

EU-dokument

COM(2024) 469 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av faciliteten för reformer och tillväxt för Moldavien

Motioner

med anledning av prop. 2024/25:42 Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning

2024/25:3272 av Malcolm Momodou Jallow m.fl. (V)

2024/25:3273 av Jennie Nilsson m.fl. (S)

2024/25:3274 av Katarina Luhr m.fl. (MP)

2024/25:3276 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD)

2024/25:3277 av Alireza Akhondi m.fl. (C)

§ 18 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 2 december

2024/25:250 Regeringens landsbygdspolitik

av *Linus Sköld* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:251 Regeringens satsning på akutskolor

av *Mats Wiking* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:252 Nationella minoritetsspråk och neddragningar av anslag

av *Eva Lindh* (S)

till kulturminister Parisa Liljestränd (M)

2024/25:253 Kriminella aktörer och HVB-hem

av *Lars Isacsson* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 2 december

2024/25:527 Fler studentbostäder

av *Katarina Luhr* (MP)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:528 Sveriges framtida engagemang i Världsbankens utvecklingsfond IDA

av *Martin Ådahl* (C)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:529 Tidsplan för Justitiedepartementets arbete med åtgärder mot vainsinneskörningar

av *Rasmus Ling* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 18.35.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 13 anf. 44 (delvis)
och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om ersättare.....	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 4 Meddelande om frågestund.....	1
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 6 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 7 Svar på interpellation 2024/25:95 om LKAB:s roll för svensk gruvnäring.....	2
Anf. 1 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	2
Anf. 2 ERIC PALMQVIST (SD)	3
Anf. 3 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	4
Anf. 4 ERIC PALMQVIST (SD)	5
Anf. 5 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	6
Anf. 6 ERIC PALMQVIST (SD)	6
Anf. 7 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	7
§ 8 Svar på interpellation 2024/25:185 om skatt på sexuella tjänster	7
Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	7
Anf. 9 HANNA WESTERÉN (S)	8
Anf. 10 ANNIKA STRANDHÄLL (S).....	9
Anf. 11 KALLE OLSSON (S)	9
Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	10
Anf. 13 HANNA WESTERÉN (S)	11
Anf. 14 ANNIKA STRANDHÄLL (S).....	12
Anf. 15 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	12
Anf. 16 HANNA WESTERÉN (S)	13
Anf. 17 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	13
§ 9 Svar på interpellation 2024/25:197 om inkomstförsäkring i nya a-kassan	14
Anf. 18 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	14
Anf. 19 ARDALAN SHEKARABI (S).....	15
Anf. 20 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	16
Anf. 21 ARDALAN SHEKARABI (S).....	17
Anf. 22 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	17
Anf. 23 ARDALAN SHEKARABI (S).....	18
Anf. 24 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	19
§ 10 Svar på interpellation 2024/25:198 om nationell handlingsplan för den sociala ekonomin.....	19
Anf. 25 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	19

Anf. 26 ÅSA ERIKSSON (S)	20
Anf. 27 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	21
Anf. 28 ÅSA ERIKSSON (S)	21
Anf. 29 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	22
Anf. 30 ÅSA ERIKSSON (S)	22
Anf. 31 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	23
§ 11 Svar på interpellation 2024/25:201 om begränsningar för den skånska arbetsmarknaden	23
Anf. 32 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	23
Anf. 33 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	25
Anf. 34 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	25
Anf. 35 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	26
Anf. 36 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	26
Anf. 37 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	26
Anf. 38 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	27
§ 12 Svar på interpellation 2024/25:227 om utbetalningsglappet mellan a-kassa och aktivitetsersättning	27
Anf. 39 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	27
Anf. 40 ÅSA ERIKSSON (S)	28
Anf. 41 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	28
§ 13 Svar på interpellation 2024/25:216 om kvinnors ökande sjukfrånvaro på grund av stress	29
Anf. 42 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	29
Anf. 43 JESSICA RODÉN (S)	30
Anf. 44 SANNA BACKESKOG (S)	31
Anf. 45 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	32
Anf. 46 JESSICA RODÉN (S)	32
Anf. 47 SANNA BACKESKOG (S)	33
Anf. 48 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	34
Anf. 49 JESSICA RODÉN (S)	34
Anf. 50 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	35
§ 14 Svar på interpellation 2024/25:217 om destruktiva maskulinitetsnormer	35
Anf. 51 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	35
Anf. 52 ANNA WALLENTHEIM (S)	36
Anf. 53 SANNA BACKESKOG (S)	37
Anf. 54 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	38
Anf. 55 ANNA WALLENTHEIM (S)	39
Anf. 56 SANNA BACKESKOG (S)	40
Anf. 57 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	41

Anf. 58 ANNA WALLENTHEIM (S)	41	Prot. 2024/25:42
Anf. 59 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	42	3 december
§ 15 Svar på interpellation 2024/25:115 om Sveriges		
informations- och cybersäkerhetsstrategi	42	
Anf. 60 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	42	
Anf. 61 MARKUS SELIN (S)	43	
(forts.)	44	
Ajournering	44	
Återupptaget sammanträde	44	
§ 15 (forts.) Svar på interpellation 2024/25:115 om Sveriges		
informations- och cybersäkerhetsstrategi	45	
Anf. 62 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	45	
Anf. 63 MARKUS SELIN (S)	45	
Anf. 64 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	46	
Anf. 65 MARKUS SELIN (S)	47	
Anf. 66 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	47	
§ 16 Svar på interpellation 2024/25:116 om näringslivets		
försörjningsberedskap och ekonomiskt försvar	48	
Anf. 67 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	48	
Anf. 68 MARKUS SELIN (S)	49	
Anf. 69 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	50	
Anf. 70 MARKUS SELIN (S)	50	
Anf. 71 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	51	
Anf. 72 MARKUS SELIN (S)	52	
Anf. 73 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	52	
§ 17 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid	53	
§ 18 Anmälan om interpellationer	53	
§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar	54	
§ 20 Kammaren åtskildes kl. 18.35	54	